

A TAPASZTALAT AZ ELSŐ EVANGELIZÁCIÓBAN ÉS A KATEKÉZISBEN

„Az Ige testté lett, és közöttünk lakott... Gyötrelmes szemünk előtt látni mindazok féktelen erőfeszítését, akik visszaalakítani igyekeznek a testet szavakká, szavakká, szavakká.”¹

BEVEZETÉS

Anthony de Mello szavai sok lelkipásztor, katekéta és – mások hitbéli fejlődéséért elkötelezett – világi krisztushívó által tapasztalt gyakorlati torzulásra hívják fel a figyelmünket: van, hogy akkor is beszélünk, amikor inkább a cselekvésnek, az átélésnek lenne az ideje.

Hitünk alapja eredendően egy megtapasztalt történet, és az ezt kifejező és értelmező tanítás. A tanításnak az a tapasztalat ad értelmet, amelyre vonatkozik, nélküle alap nélkül marad. Isten ugyanis avégett, hogy a legteljesebb módon megmutassa az ember számára, hogy ki Ő, Jézusban közöttünk járt, jelen volt (és van), tapasztalhatóvá vált, a történelem eseményévé lett, így lépett teljesebb közösségre az emberrel.

Az Istennel megélt, megtapasztalt közösségre szóló meghívás a Szentírás egyik alapvető üzenete. Ezt a következő szavakkal fejezi ki János apostol első levele:

„Ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit a szemünkkel láttunk, amit szemléltünk és amit a kezünkkel tapintottunk: az élet Igéjét hirdetjük nektek. Igen, az élet megjelent, láttuk, tanúságot teszünk róla, és hirdetjük nektek az örök életet, amely az Atyánál volt, és megjelent nekünk. Amit láttunk és hallottunk, azt nektek is hirdetjük, hogy ti is közösségben legyetek velünk. Mi ugyanis az Atyával és az ő Fiával, Jézus Krisztussal vagyunk közösségben. S azért írjuk ezeket nektek, hogy örömünk teljes legyen.” (1Jn 1,1-4).

¹ DE MELLO, A., *Il canto degli uccelli. Frammenti di saggezza nelle grandi religioni*, Paoline, Torino, 1986, 43. o. [saját fordítás]

Az apostolokkal történő közösségre lépés azt is magában foglalja, hogy mi, akiknek ez a meghívás szintén szól, magunk is ugyanolyan tapasztalatot szerzünk az Élet Igéjével való kapcsolatról és életről, mint ők.²

Történelmileg visszatekintve nyomós okai vannak annak, hogy az egyház egy idő után a hit közvetítésének folyamatában a szavakra, a beszédre, a tanításra helyezte a hangsúlyt, a megtapasztalásra pedig kevés figyelmet fordított. Egy egységes keresztény társadalomban ugyanis az ember természetes közösségei és élettere biztosították a keresztény élet megtapasztalásának és megélésének lehetőségét. Ennek megfelelően a katekézisben nem volt szükség arra, hogy külön alkalmat teremtsenek arra, hogy az ember megtapasztalja a keresztény életforma egyes elemeit, hiszen ezek adottak voltak. Így vált a katekézis ismeret-centrikussá: a tanításra, a szavakra, a beszédre összpontosított.³

Ez a gyakorlat sokhelyütt ma is él, holott a társadalmi közeg messze nem olyan, mint amikor megvolt a létjogosultsága a tanításközpontú katekézisnek. Ma sokan azok közül is, akik a rendszeres katekézisen vesznek részt, híján vannak a keresztény élettel kapcsolatos legalapvetőbb tapasztalatoknak.⁴ A jelen helyzetben ezért kevés, ha csak beszélünk arról, ami átélendő.

E tanulmány célja bemutatni a tapasztalattal kapcsolatos azon gyakorlati szempontokat, amelyek az első evangelizációban és a katekézisben alkalmazhatóak. Kérdésként megfogalmazva tanulmányom célját, arra keresem a választ, hogyan segíthetjük a hit megszületését, illetve a meglévő hit fejlődését a tapasztalatok, mint személyiségformáló lehetőségek alkalmazásával?, illetve: milyen tapasztalatok alkalmasak ezekre a célokra?.

Mindezt természetesen abban a szilárd meggyőződésben teszem, hogy nélkülözhetetlen szükség van a kereszténnyé válás folyamatában az itt sorra kerülő tapasztalatok mellett (vagy éppen azok részeként) a megszokott értelemben vett információszerzésre is.

Célom elérése érdekében elsőként a főbb fogalmakra vonatkozó, szintézisszerű fogalmi tisztázásra térek rá. Majd arra irányítom a figyelmet, hogy milyen okok állnak a tapasztalatokban rejlő nevelési lehetőségekre fordított kitüntetett figyelem háttérben, amely a katolikus egyházban évtizedek óta megfigyelhető. Ezt követően a tapasztalatok

2 *Irányvonalak a tervszerű első ígehirdetéshez*, Don Bosco Kiadó, Budapest, 2008, 8. o.

3 Vö. A MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KAR HITOKTATÁSI BIZOTTSÁGA, *Magyar Kateketikai Direktórium*, Szent István Társulat, Budapest, 2000, 2.1.1.; TARJÁNYI Z., *Kateketika I.*, Szent István Társulat, Budapest, 1998, 23-29. o.; GIANETTO U., „La catechesi nella storia: dagli inizi fino al rinnovamento conciliare”, in: ISTITUTO DI CATECHETICA, FACOLTÀ DI SCIENZE DELL'EDUCAZIONE, UNIVERSITÀ PONTIFICIA SALESIANA, *Andate & insegnate. Manuale di catechetica*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 2002, 59-80. o.

4 Vö. *Magyar Kateketikai Direktórium*, 2.2.2.

egy lehetséges csoportosítását, és a hit kialakulásában/fejlődésében betöltött szerepét vázolom, néhány módszertani javaslat említésével.

1. A FŐBB FOGALMAK ÉS KIFEJEZÉSEK

Célszerűnek tartom e tanulmányban előkerülő néhány fontos fogalom, kifejezés lényegre törő tisztázását. Ezek az első evangelizáció, a katekézis, a hit nevelhetősége és a tapasztalat (általános, és három konkrétabb értelemben vett) fogalma.

1.1. Első evangelizáció

Az első evangelizáció az evangélium hirdetését jelenti a nem hívőknek avégett, hogy hitre jussanak és megtérjenek. Ebbe a szolgálatba beletartozik minden olyan tevékenység (tettek és szavak), amely az evangéliumi üzenettel történő kifejezett találkozást előkészíti, azt megvalósítja, és segíti a hit megszületését, a kezdeti megtérést. Ebben az értelemben a kereszténnyé válás elősegítésének első, alapvető lépését jelenti.⁵

Az első evangelizáció sok „helyen” történhet: a családban, a mindennapos baráti, munkahelyi kapcsolatok élése során, az iskolában, a plébániai közösségben stb. Történhet spontán és tudatosan szervezett, tervezett módon is.

1.2. Katekézis

A katekézis minden olyan szolgálat, amelyet az egyház végez Isten szavával (a kinyilatkoztatással) kapcsolatban, és amely szolgálat a hívő egyén és közösség hitének elmélyítését és érését kívánja elősegíteni, a Jézus Krisztussal való mind teljesebb közösségbe, bensőséges, személyes kapcsolatba jutás érdekében; amely kapcsolat kifejeződik a krisztusi életforma tudatos gyakorlásában is.⁶ A katekézis tehát feltételezi, hogy annak, aki részt vesz benne, van – ha csak kezdetleges is, de élő – hite. Alapvető célja pedig az Istennel, és az Ő evangéliuma szerint való élés elősegítése. Mindezt úgy mozdítja elő, hogy a benne résztvevők élő, egész embert formáló módon találkoznak a kinyilatkoztatás egyes elemeivel.

5 Bár sokszor szinonimaként használjuk az „első igehirdetés”, „missziós igehirdetés” és az „első evangelizáció” kifejezéseket, az első kettő inkább az örömhír szóbeli hirdetésére vonatkozik, míg a harmadik mindazon tevékenységekre, amelyek az evangéliummal való találkozást előkészítik és megvalósítják, vagyis benne a tettek éppoly fontosak, mint az evangéliumról szóló szavak. Vö. GEVAERT J., *La proposta del Vangelo a chi non conosce il Cristo*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 2001, 14-19. o.

6 Vö. KLÉRUS KONGREGÁCIÓ, *Katekézis Általános Direktóriuma*, Szent István Társulat, Budapest, 1998, 80-82; *Magyar Kateketikai Direktórium* 1.2. A fogalom részletesebb, ugyanakkor rövid kifejtésével kapcsolatban ld. KESZELI S., „Katekézis és plébánia-közösségi megújulás”, in: *Deliberationes*, 1 (2008) 2, 43-85. o.

A katekézis alapvető közegei a család, a plébániai közösség, ezek mellett pedig a katolikus iskolák és a különféle mozgalmak, egyesületek.⁷

1.3. A hit nevelhetősége

A hit az ember egészét, személyiségének minden rétegét átható, és minden megnyilvánulását vezérlő benső irányítás, amely egyrészt a teljes, bizakodó Istenre hagyatkozást jelenti, másrésztől mindannak megismerését és elfogadását, amit Isten önmagáról, az emberről és kettőjük kapcsolatáról az embernek tudtára adott. Van tehát egy kapcsolati, és egy ismereti oldala. Ez a hit, kialakulását tekintve misztérium: isteni ajándék és személyes, szabad döntés egyszerre.⁸ S éppen amiatt, hogy a hit az ember benső szabadsága és az Isten közötti párbeszéd eredményeként születhet meg és alakulhat tovább, az első evangelizációnak és a katekézisnek is, mint mindenféle nevelői hatásnak csak másodlagos, eszköz szerepe lehet a hit kialakulásában és fejlődésében. Amit a hit nevelése során tehetünk, az az, hogy megteremtjük a lehetőséget (vagy legalábbis törekszünk rá) a teljes szabadságban történő párbeszéd kialakulásához.⁹ Ilyen lehetőségek a különböző tapasztalatok is.

1.4. Tapasztalat

A tapasztalat fogalmának nagyon sokféle értelmezése létezik attól függően, hogy hogyan, milyen „szűrőn”, vizsgálati szempontok alapján közelítjük meg mint jelenséget. Beszélhetünk róla – a hétköznapi értelemben vett sokszínű jelentése mellett – többek között filozófiai, természettudományos, szociológiai, lélektani és teológiai értelemben is.¹⁰ Az alábbiakban a tapasztalat fogalmával (pontosabban fogalmaival) kapcsolatos azon értelmezéseket összegzem, amelyek szerint a kateketikai antropológia is alkalmazza.

– *Antropológiai értelemben vett tapasztalat.* Általános, antropológiai értelemben vett tapasztalat alatt olyan átélt eseményt értünk, amely:

- a) az ember személyiségének egészét megérinti, magával ragadja (érzéseit, értelmét és akaratát is);
- b) amire az ember reflektál (értékel, elemez, visszatekint), és így értelmez;

⁷ Katekézis Általános Direktóriuma 253-264. pont

⁸ Vö. *Katekézis Általános Direktóriuma* 53-55. pont; „Dei Verbum. Dogmatikai konstitúció az isteni nyilvánkoztatásról”, in: CSERHÁTI J. – FÁBIÁN Á. (Szerk.), *A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai*, Szent István Társulat, Budapest, [é.n.], 145-157. o., 5. pont

⁹ Vö. ALBERICH E., „L'uomo credente”, in: TRENTI Z. ÉS MTS. (Szerk.), *Religio. Enciclopedia tematica dell'educazione religiosa*, PIEMME, 1998, 137-156. o.

¹⁰ Vö. VELASCO J. M., „Experiencia religiosa”, in: PEDROSA, V. M^a – NAVARRO, M^a – LÁZARO, R. – SASTRE, J. (Szerk.), *Nuevo diccionario de catequética (Vol. I.)*, San Pablo, Madrid, 1999, 882-899. o.

- c) amely átélt és értelmezett valóságot nyelvi formába önt, ki is fejez (szóban, írásban, képben, mozdulatokkal stb. másoknak, vagy legalább saját maga számára);
- d) amely tapasztalat be is épül személyiségébe, és – éppen abból adódóan, hogy lényének egészét érinti – átformálja azt.¹¹

– *Szagrális tapasztalat.* A szagrális tapasztalatban az ember találkozik az élet egy természetes, ugyanakkor mély dimenziójával: a békével, a csenddel, a szeretettel, az élet mélyén rejlő erővel, a szépséggel stb. Ilyen jellegű tapasztalatra tehetünk szert pl. a természettel érintkezve, amikor is találkozunk annak gigászi megnyilvánulásaival, vagy a csenddel, a teremtett világ szépségével stb., továbbá a szeretet intenzív megtapasztalásakor a személyközi kapcsolatok élése során. Ma, a jelenlegi szekularizált világban sem aludt ki sokakból az erre a tapasztalatra való érzékenység.

Bár a nyitottság az élet szagrális dimenziójára sok esetben egyfajta „ kozmikus misztikába ” torkollik, mégsem mondhatjuk, hogy ez föltétlenül összekapcsolódik a személyes Istenbe vetett hittel; ezért nem is nevezzük ezt vallási tapasztalatnak. A későbbiek során viszont látni fogjuk, hogy bár ez még nem vallási tapasztalat, mégis hozzájárulhat annak kialakulásához, azt előkészítheti.¹²

– *Vallási tapasztalat.* A vallási tapasztalat is ugyanazon jegyeket mutatja, mint az antropológiai értelemben vett tapasztalat, de avval a sajátossággal, hogy a vallási tapasztalat során az ember az élet legalapvetőbb, legfajsúlyosabb kérdéseivel és helyzeteivel szembesül (pl. szeretet, gyűlölet, reménység, fájdalom, szenvedés, jövő, halál stb. eseményeivel), és ezeket gyökerüknél, a legmélyebb szinten értelmezi. A vallási tapasztalatban tehát az ember a valóságot annak mélységében olvassa, lehatolva egészen a benne rejlő misztériumig, a legvégső értelem szintjéig, ahol Isten személyes (jelen) létével – mint végső alappal – szembesül. Pl. ilyen tapasztalata van az embernek, amikor egy súlyos betegségből felépülve rádöbben, hogy élete ajándék, amit az Élet Forrásától, Istentől kapott; vagy amikor – minden hűtlensége ellenére – szembesül házastársa feltétlen szeretetével és hűségével, és benne felismeri Isten jelenlétét, feltétel nélküli törődését.

Egy konkrét vallás hagyománya, vallási kifejezésrendszere szolgáltatja a keretet ahhoz, hogy az ember valamilyen módon ki tudja fejezni a személyesen átélt istentapasztalatát.¹³

11 Vö. ALBERICH E., *La catechesi della Chiesa*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1995, 76-78. o.; TONELLI R., *Per la vita e la speranza. Un progetto di pastorale giovanile*, LAS, Roma, 1996, 143-145. o.

12 GEVAERT J., *Antropologia catechetica*, 126-127. o.; VELASCO J. M., „Experiencia religiosa”, 888-889. o.

13 Vö. ALBERICH E., *La catechesi della Chiesa*, 78-79. o.; GEVAERT J., *Antropologia catechetica*, UPS, Roma, 1996-1997, 127. o. Fontosnak tartom megemlíteni ennél a pontnál, hogy viszonyul a katolikus kateketika

– *Keresztény vallási tapasztalat.* A keresztény vallási tapasztalat a vallási tapasztalat egy formája, amely a kinyilatkoztatással történő, személyt átalakító találkozással függ össze. Akkor mondjuk, hogy az embernek keresztény vallási tapasztalata van, amikor az alábbi két mozzanat mindegyike megtörténik.

Egyrészt az ember – mint hívő – tudatosítja és kifejezi saját megélt tapasztalatát és életgyakorlatát a kinyilatkoztatás adott elemével kapcsolatban. Pl. mit jelent számomra, és hogyan élem meg a haragot és a kiengesztelődést, az önzést és az önfeláldozást, az elszigetelődést és a testvériséget stb., illetve hol és hogyan találkozom ezekben a tapasztalatokban Istennel stb.

Másrészt pedig ezt a személyes hitbeli tapasztalatot összehasonlítja a kereszténység forrásaiból föltárulkozó hittapasztalattal: Izrael, Jézus Krisztus és az egyház hitével (pl. milyen az a kiengesztelődés, önfeláldozás, vagy testvériség, amely a forrásokban feltárul?). Ez utóbbiak viszonyítási pontként szolgálnak a személyes hit fejlődéséhez, hiszen ennek az összevetésnek a célja az, hogy az ember felismerje: mely pontokon közös a tapasztalata a hit nagy példáinak hitével, és mely vonásokban tér el azoktól, és hogy így meglássa, merre van számára a fejlődés iránya. Ha ezt felismerte, kéri hozzá Istentől a segítséget, és elhatározza, mit fog tenni ő maga ennek a fejlődésnek az érdekében.

Mindennek köszönhetően az ember hite egy azonosulási folyamat részese lesz, melyben az Isten szavával való találkozások során egyre jobban tud azonosulni Krisztus és az egyház hitével, képes lesz saját életét Krisztus és az egyház hitét élve élni, alakítani, szemlélni és értékelni.¹⁴

Mondhatjuk tehát, hogy a keresztény vallási tapasztalat során az ember felismeri Isten szeretetteljes meghívását a vele való nagyobb közösségre, a folyamatos megtérés következő lépésére.

A tapasztalat (akármelyik értelméről is legyen szó) nem egyenlő feltétlenül az intenzív, érzelmeket megmozgató élményekkel. Lehetséges ugyanakkor, hogy egy tapasztalat erős érzelmekkel párosul, de nem szükségszerű, hogy így legyen, és ha nem is jár velük, attól még teljes mértékben kifejtheti személyiségformáló hatását.

a rendkívüli, individuális vallási tapasztalatok jelenségéhez (jelenések, látomások, magán-kinyilatkoztatások stb., melyeket nem ritkán erőteljes érzelmi reakciók is kísérnek). Általánosságban azt mondhatjuk, hogy ezeknek az evangelizációban és a katekézisben történő alkalmazása nem célravezető, ugyanis nem segíti a szilárd hit kialakulását. Ezek többnyire elterelik a figyelmet e két igeszolgálat lényegéről, vagyis a Jézus Krisztusba vetett hitről. Másrészt a kateketika azokat a tapasztalatokat részesíti előnyben, amelyek mindenki számára lehetségesek. A rendkívüli vallási tapasztalatokat nem lehet „kreálni”, azaz a körülményeit megteremteni egy katekézis-csoport számára; továbbá nehezen is kommunikálhatóak. Ugyanakkor van létjogosultságuk pl. életrajzi leírások részeként, mert ellensúlyozhatják valamelyest az esetlegesen túlságosan intellektuális jellegű katekézis szárazságát. Vö. GEVAERT J., *Antropologia catechetica*, 129-130. o.

14 Vö. ALBERICH E., *La catechesi della Chiesa*, 79-81. o.

Bármiféle nevelő hatású tapasztalat a hit közvetítésének folyamatában nem öncél, hanem út, eszköz az Istennel való közösség kialakulásában és erősödésében. A tapasztalatokat tehát nem azért alkalmazzuk tudatosan az első evangelizációban és a katekézisben, hogy az érintettek – egyszerűen szólva – élményhez jussanak, hanem azért, hogy kapcsolatba kerüljenek az Élet Forrásával.

Tanulmányomban értelemszerűen elsősorban a szakrális, a vallási és a keresztény vallási tapasztalatot tartom szem előtt, az általános értelemben vett tapasztalatot pedig olyan mértékben, amilyenben a másik kettő megvalósulását készíti elő. Míg az első kettőnek inkább az Istenre-kinyílásban van szerepe (ezért az evvel összefüggő tapasztalatok elsősorban az első evangelizáció területéhez tartoznak), addig a keresztény vallási tapasztalat inkább a katekézis keretében valósul meg, bár gyakran ennek során is szükség lehet az első evangelizációban alkalmazható tapasztalatokra.

2. TUDATOS FIGYELEM A TAPASZTALATRA – A FŐBB TÉNYEZŐK

A katolikus egyházban a hitnek az új generációk felé történő továbbadásával kapcsolatban – a 70'-es évektől kezdve – egyre nagyobb figyelem fordítódott a tapasztalatok jelentőségére.¹⁵ Ebben a teológiai felismeréseknek és kijelentéseknek éppoly' fontos szerepe volt, mint a velük szorosán összefonódó, a mai társadalmi kihívásokat elemző gyakorlati reflexióknak.

Az elméleti megközelítéssel kapcsolatban mindössze három sarkalatos, az evangelizáció és a katekézis gyakorlatát alapjaiban érintő tényre hívom a figyelmet.

A Hitvallásban imádkozzuk, hogy „értünk, emberekért, a mi üdvösségünkért...”. Az „értünk” szó Isten felénk történő közeledésének egzisztenciális jelentőségét emeli ki, vagyis azt, hogy Isten kinyilatkoztatása alapvetően azt szolgálja, hogy életünk teljes legyen, szándéka szerint bontakozzék ki. A kinyilatkoztatás tehát – amivel mind az első evangelizáció, mind pedig a katekézis „dolgozik” –, rendeltetésénél fogva az ember és élete számára nagy jelentőséggel rendelkező üzenet. Ha ez mára nem is nyilvánvaló sokak számára,¹⁶ egyértelművé kell tennünk, hogy a kinyilatkoztatás az életért van,

15 Ezt mutatja többek között az is, hogy a tapasztalatok jelentősége, a bennük rejlő nevelési lehetőségek kiaknázása a hitneveléssel kapcsolatos, hivatalos egyházi dokumentumokban is megjelent. Ld. pl. KLÉRUS KONGREGÁCIÓ, *Általános Hitoktatási Direktórium* (1971), Szent István Társulat, Budapest, [é.n.], 12., 16., 34., 42. pontok; VI. PÁL, „Evangelii nuntiandi kezdetű apostoli buzdítás a katolikus egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez a mai világ evangelizálásáról”, in: CSERHÁTI J. – FÁBIÁN Á. (Szerk.), *A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai*, Szent István Társulat, Budapest, [é.n.], 511-547. o., 29-38. pont; II. JÁNOS PÁL, *Catechesi Tradendae. Apostoli buzdítás a katolikus egyház püspökeihez, papjaihoz és híveihez korunk hitoktatásáról* (1979), Szent István Társulat, Budapest, [é.n.], 14., 45., 53., 54. pontok; A *Katekézis Általános Direktóriuma*, 152-153. pont

16 Vö. GEVAERT J., „L'annuncio della «salvezza cristiana». Difficoltà e problemi”, in: BISSOLI C. (Szerk.),

valódi örömhír, s hogy a kereszténységben nagy emberkiteljesítő és szociális értelemben is felszabadító erő rejlik.

Ugyanúgy a Hitvallásban találkozunk avval, hogy Jézus Krisztus a mi üdvösségünkért „megtestesült”, azaz megtapasztalható eseménnyé lett. Ahogyan tanulmányom bevezető gondolataiban is jeleztem, itt Isten pedagógiájának egyik alapvető vonásáról van szó: Isten tapasztalható eseményeken és azok értelmezésén keresztül közli magát velünk; az esemény és a szó szorosan összekapcsolódik.¹⁷ Ahogyan ez érvényes volt régen, úgy ma is az. S mivel az egyház az első evangelizáció és a katekézis végzése során is arra kap meghívást, hogy a módszerek tekintetében is elsősorban Istenre tekintsen, indokolt ennek az isteni pedagógiának néhány egészen gyakorlatias következményét is figyelembe venni. Többek között azt, hogy a hit útjára lépett embert segítsük abban, hogy élő módon megtapasztalja a keresztény életforma egyes elemeit, megismerje és sajátjává tegye az egyház hittapasztalatát, és képes legyen saját életét is ennek fényében látni, eseményeit ennek tükrében értelmezni.¹⁸

Az imént említettek mellett – és ezekkel szoros összefüggésben – számos, egészen gyakorlatias ok is indokoltá tette, hogy az egyház nagyobb figyelmet szenteljen a tapasztalattal kapcsolatos feladatoknak.

Ezek közül az egyik egy sokrétű jelenség-együttes, amelyet VI. Pál pápa *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdítása a hit és a kultúra, a hit és az élet elkülönülésének drámájaként fogalmaz meg.¹⁹ Ez – más szavakkal kifejezve – a mindennapi élettapasztalat és a hittapasztalat közötti szakadéokra vonatkozik: mintha a hit „élettere” másutt lenne, mint a mindennapi életé.

Másrészt még azon keresztény iskolai keretek között is, ahol nem is olyan régen keresztény családi háttérrel rendelkező, hívő gyerekek és fiatalok tanultak, mára sokszor kifejezetten első evangelizációs helyzettel találkozunk. Ez indokolja, hogy evangelizációs jelleget adjunk a velük történő hitéleti foglalkozásnak, amelynek része az emberi tapasztalatban gyökerező, nagy létkérdésekkel, és a kereszténység felkínálta válaszokkal történő találkozás.

Annunciare la salvezza cristiana oggi. Problemi, confronti, proposte nella comunicazione catechistica, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 2002, 7-17. o.

17 Vö. *Dei verbum* 2. pont

18 Vö. SORAVITO L., „La pedagogia di Dio fonte e modello della pedagogia catechistica”, in: STENICO T. (Szerk.), *Evangelizzazione, catechesi, catechisti. Una nuova tappa per la Chiesa del Terzo Millennio*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1999, 375-398. o.; BISSOLI C., „Pedagogia di Dio”, in: GEVAERT J. (Szerk.), *Dizionario di catechetica*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1987, 493-494. o.

19 *Evangelii nuntiandi* 20. pont

Továbbá a mai kultúra egyik jellegzetes vonása az empirikus mentalitás, amely a dolgokat megtapasztalhatóságuk alapján tekinti valónak. Mivel a vallásnak, így a kereszténységnek is megvannak a tapasztalattal kapcsolatos alapjai, lényeges, hogy ezek bemutatására kellő hangsúlyt fektessünk.²⁰

Az okok – úgy a teológiai, mint a gyakorlati jellegűek – felsorolását bizonyára lehetne még folytatni. Itt mindössze még egy elgondolkodtató véleményre szeretnék kitérni. Eszerint a vallás három tartóoszlopával kapcsolatban, melyek a tekintély, a hagyomány és a tapasztalat, mára egy erőteljes hangsúlyeltolódás figyelhető meg: a hangsúly a tekintélyről és a hagyományról a tapasztalat irányába tolódott el.²¹ Ezt látszik alátámasztani az a tény is, hogy az utóbbi évtizedekben azok az egyházi törekvések, pasztorális és evangelizációs kezdeményezések bizonyultak egyértelműen gyümölcsözőnek, amelyek figyelmének középpontjában a keresztény életforma élő megtapasztaltatása állt.²²

3. A KÜLÖNFÉLE TAPASZTALATOK CSOPORTOSÍTÁSA ÉS BEMUTATÁSA

Az első evangelizációban és a katekézisben szerepet játszó tapasztalatoknak többféle csoportosítása is létezik. A következő oldalakon egy lehetséges, négyes felosztást mutatok be. Mint sok csoportosítás, úgy ez is magán viseli a kategorizálással együtt járó „mellékhatásokat”. A négy csoport mindegyikébe besorolok tapasztalatokat, de természetesen ezt annak tudatában, hogy számos példa más csoportba is besorolható lenne.

20 Vö. GEVAERT J., „Esperienza”, in: MIDALI M. – TONELLI R. (Szerk.), *Dizionario di Pastorale Giovanile*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1992, 360-368. o.

21 Vö. VELASCO J. M., „Experiencia religiosa”, 882. o.

22 Vö. TONELLI R., „Pastorale giovanile (modell)”, in: MIDALI M. – TONELLI R. (Szerk.), *Dizionario di Pastorale Giovanile*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1989, 755-762. o. Ez a tendencia összecseng azokkal a tudományos reflexiókkal, amelyek az örömhír mai (kulturális, vallási, társadalmi) körülmények közötti, hatékony kommunikációjának sajátosságait és lehetőségeit keresik. Ezen reflexiók szerint az örömhír hirdetése nyelvezetének ma nélkülözhetetlen vonásai a következők. A legfontosabb értékeket állítsa a középpontba úgy, hogy világossá válják, ezek az élet szempontjából a legjelentősebb értékek (béke, szeretet, igazságosság, élet, szabaddá válás, jószág, türelem, önzetlenség stb.). Éljen a szimbolikus nyelvezet adta lehetőségekkel (az alapvető keresztény szimbólumok megismerésén és élő megtapasztalásán keresztül). Aknázza ki a mély és intenzív személyközi kapcsolatokban rejlő lehetőségeket, amelyek elsődleges üzenetet hordoznak a kereszténységről (közösség, kiengesztelődés, testvériség, hűség stb.). Az élet kibontakozását szolgálja (elsősorban a keresztény közösség tanúságtételén keresztül). Mindezt a testvéri párbeszéd szellemében tegye. Éljen a mai kultúra nyelvezetével az örök értékek kifejezése során. Építsen a mai ember személyes tapasztalatára, életútjára, hogy arra alapozva tudja magába építeni az evangéliumi értékeket, hogy egy egészen személyes istenkapcsolatot tudhasson magáénak. Ezen vonások mindegyike a tapasztalatban, mint szemléletet formáló tényezőben, és mint az üzenetközvetítés sajátos útjában rejlő erőre épít. Vö. ALBERICH E., „La salvezza nella comunicazione catechistica: nodi e linee operative”, in: BISSOLI C. (Szerk.), *Annunciare la salvezza cristiana oggi*, 71-85. o.; PASQUALETTI F., „Dire la salvezza nel linguaggio della comunicazione”, in: BISSOLI C. (Szerk.), *Annunciare la salvezza cristiana oggi*, 120-137. o.

Ennek a lehetséges többfelé-tartozásnak az oka az, hogy számos tapasztalat a valóságban „többfunkciós”, azaz egyidejűleg többféle hatást is eredményezhet az emberben, illetve kiben ezt, kiben azt indíthatja el. Mindezek fényében célszerű rugalmasan tekinteni ezt a csoportosítást, mert az egyes területek között van átfedés.

3.1. *A mindennapi élet tapasztalatai*

Mindennapjainknak számos olyan – sokszor megszokott, vagy természetesnek tekintett – eseménye van, amelynek „mélyére nézve”, vagyis amelyre reflektálva megismerhetünk valami újat a valóságból. Egyrészt mindabból a gazdagságból, amit magunkban hordunk: pl. önmagunk keresésére, vagy a minket mélyről mozgató, erős és jó vágyakra vonatkozóan. Másrészt ennek a reflexiónak köszönhetően találkozhatunk az élettel kapcsolatos legalapvetőbb kérdésekkel is, valamint azokkal az értékekkel, értelemmel és teljességgel, amelyekre legmélyebb keresésünk és vágyaink irányulnak.²³ Ebből adódóan életünk hétköznapi eseményei és tevékenységei kiaknázzható lehetőségeket rejtenek magukban a hit megszületésével, és a meglévő hit fejlődésével kapcsolatban is.²⁴

3.1.1. *Az istenhit megszületését elősegítő mindennapi tapasztalatok*

A mindennapi élet – sokszor megszokott, olykor egyedi és megrendítő – eseményeinek lényeges velejárója az a vágy, amelyet magunkban hordozunk ezekkel kapcsolatban, és amelyeknek a pozitív megválaszolását (kielégítését) várjuk, vagy keressük. Ezek a legmélyebb vágyak végső soron legfontosabb kapcsolatainkra, életünk értelmére és vallásos dimenziójára vonatkoznak. Sok esetben azonban ezek a vágyak nem tu-

23 Vö. CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, *Itinerari di educazione alla fede. Una proposta pedagogico-pastorale*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1995, 95. o.

24 Ez azok számára nyilvánvaló, akik úgy tekintenek a mindennapi élet eseményeire, mint amelyekben Isten jelen van és közeledik az emberhez, valamint amelyekben az ember – legmélyebb vágyaitól, szükségleteitől vezérelve, tudatosan, vagy kifejezett tudatosság nélkül – válaszol erre az isteni jelenlétre és közeledésre. Akik – lelkipáztorként, katekétaként vagy elkötelezett világiként – ki kívánják aknázni a mindennapi eseményekben rejlő evangelizációs és kateketikai lehetőségeket, abban segítik a rájuk bízottakat, hogy képesek legyenek megállni, és alaposan szemügyre venni mindazt, amit megélték, amivel találkoztak ezekben az eseményekben (úgy a bennük történő reakciókban, érzésekben, gondolatokban, mint a külső történésekben). Ez a reflexió – amely tehát nem más, mint a már átéltek „lassított” áttekintése és értelmezése – lehetővé teszi, hogy felfedezzék a hétköznapiakban rejlő gazdagságot: annak színességét, beszédességét, értelemmel teliségét, üzenetértékét, vagyis, hogy kommunikálunk rajtuk keresztül az istenivel, és magával Istennel.

Egy másik felfogás szerint a mindennapi élet eseményei valóban „szürke hétköznapiak”, amelyekből az embernek ki kell szakadnia (térben és időben is, vagyis elvonulva) ahhoz, hogy egyáltalán találkozzon az istenivel. Értelemszerűen ez utóbbi felfogásban kevésbé domborodik ki a mindennapi élet eseményeinek pozitív értelme és jelentősége a hit kialakulása és fejlődése szempontjából. Vö. TONELLI R., *Per la vita e la speranza*, 145. o.

datosak, de ahhoz, hogy hozzájáruljanak az Istenre-nyíláshoz, szükséges, hogy az ember tudatosítsa és elfogadja őket.²⁵ Ezen vágyak tudatosítása feltétele annak, hogy az emberben megfogalmazódjék a kifejezett igény a nekik megfelelő és azokat betölteni képes válaszok, tapasztalatok keresésére. Más szavakkal kifejezve: nyitottá válik az evangélium meghallására és befogadására.

Elfogadott teológiai antropológiai és valláslélektani felismerés, hogy az ember legalapvetőbb vágyai, legbelsőbb dinamizmusai mindegyikének megfelel Isten kinyilatkoztatásának egy-egy lényegi eleme, vagyis ezekre Isten egy elképzeléseinket felülmúló válaszlehetőséget kínál.²⁶ Ezeknek a – mindennapi életeseményekben ott húzódó, alapvető – vágyaknak a tudatosítása tehát azért lényeges, mert ráirányítja az ember figyelmét az Istennel és kinyilatkoztatásával – úgy a szavakon, mint a tapasztalatokon keresztül – történő találkozásra, amelyben kérdései pozitív választ kaphatnak.

Kifejezetten a katekézis szempontjából megközelítve ezt a kérdést, hangsúlyozni kell, hogy a katekézisnek elengedhetetlen feltétele, hogy az, aki benne részt vesz, tisztában legyen avval, hogy legmélyebb vágyaira, kérdéseire, élete végső sikerére, megnyomorító kötelékeitől történő szabadulására Istennél és az Ő kinyilatkoztatásában keresheti a választ, mert ezt semmi és senki más nem képes megadni. Vagyis él benne az „üdvösség (élete teljes és végérvényes sikerének) vágya”, ezért nyitottan és alázattal fordul annak Forrásához.

A katekézis mindennapi gyakorlata sokszor azt mutatja, hogy ez az „üdvösség utáni vágy” nincs meg a katekézis résztvevőiben. Ezért – még mielőtt a szó szoros értelemben

25 Vö. CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, *Itinerari di educazione alla fede*, 101-103. o.

26 Trenti Z. és Sastre J. G. a következő, alapvető emberi igényeket, vágyakat és dinamizmusokat fogalmazza meg, amelyekre a kinyilatkoztatás itt feltüntetett elemei kínálnak választ: 1. (vágy) feltétlen elfogadottság és elismertség – (válasz) Isten feltétel nélkül szeret és elfogad minden embert. 2. (vágy) Bizalom a másik emberben és önmagamban, egészséges önbecsülés – (válasz) az ember Isten képmása, Jézus Krisztus kinyilatkoztatja (Ő maga megéli minden kapcsolatában, és szavakkal is bemutatja) az embert az embernek. 3. (vágy) Szeretni és szeretve lenni – (válasz) Isten szeretetből ajándékozza nekünk az életet, megbocsát és testvéri közösségbe hív minket, ahol mi is élhetjük ezt a szeretetet mások felé. 4. (vágy) Értelmet, célt találni személyes, közösségi életünknek, és magának a történelemnek – (válasz) Jézussal és üzenetével találkozáva az ember felfedezi az emberi mivolt megélésének új lehetőségét, amelynek élésére és egyben építésére is hivatott. 5. (vágy) Kapcsolatok élése az igazságosságának és az önzetlenségnek megfelelően, amelynek köszönhetően az ember szabadabb, boldogabb és teljesebb önmaga lesz – (válasz) Isten minden ember szeretetére és Isten Országának építésére hív minket, amelyben az egyén és az egész emberiség szabadsága és boldogsága szorosan összetartozik. 6. (vágy) Értelmet találni a szenvedésnek és feldolgozni a frusztrációkat – (válasz) a megfeszített Krisztus (a szeretethez a kereszthalál is hűséges Krisztus) – a pusztán emberi logikát messze felülmúló – bölcsesség és igazság forrása az ember számára; a keresztt hordozása és a kereszthalál nem az utolsó szó, hiszen ezt az új élet, a feltámadás követi. Vö. TRENTI Z. – SASTRE J. G., „Experiencias humanas fundamentales”, in: PEDROSA, V. M^a – NAVARRO, M^a – LÁZARO, R. – SASTRE, J. (Szerk.), *Nuevo diccionario de catequética (Vol. I.)*, San Pablo, Madrid, 1999, 899-912. o.

vett katekéziszről beszélhetnénk – elengedhetetlen, hogy segítsük megszületni ezt a vágyat, és a hozzátartozó nyitottságot, alázatot. Ez nem áll másból, mint pontosan az ember mindennapi döntéseinek, tetteinek, és a vele történő események mélyén ott húzódó, leg-
alapvetőbb vágyainak, és az ezekkel összefüggő, legfontosabb problémáknak – a reflexió segítségével történő – tudatosításából.²⁷

A következőkben összegzek egy lehetséges lépéssort, amely konkrét támpontokat ad a mindennapi tapasztalatok „feltáráshoz”.²⁸

Első lépés: ragadjuk meg a mindennapi élet harmóniáját (vagy éppen egyhangúságát) „megtörő” eseményekben rejlő lehetőséget. Vagyis, ha az ember életében akár a váratlan szenvedés, akár a hirtelen öröm „megbolygatja” vágyai benső világát, ez alkalmas idő arra, hogy segítsük e belső átrendeződés – vagyis annak – tudatosításában, hogy „ami történt, az legmélyebb vágyaimmal nagyon ellenkezik”, vagy „valahol, a szívem mélyén erre vágytam”.

Második lépés: segítsük kifejezni és lényegében megragadni ezeket a vágyakat, hogy még erőteljesebben létezhesenek. Konkrétan a következő segítségeket nyújthatjuk: segíteni tudatosítani, mi az a rejtett vágy pontosan, ami megérintődött az átélt esemény során; segíteni tudatosítani, mi akadályozhatta eddig ennek a vágnak a megélését (úgy magában az emberben, mint a külső, társas környezetben); megtalálni a hasonló jellegű tapasztalatokban ott húzódó, közös, „átfogó” vágyat. Ezek végső soron (és általában) a szeretetre, az élet értelmére és Isten valóságára irányítják az ember figyelmét.

A keresztény nevelő, vagy barát szerepe mindebben egyrészt a párbeszédre való teljes rendelkezésre-állásban áll, másrészt abban, hogy segítse a másik embert önkifejezésében: hogy tudja szavakba önteni, amit megélt. Szerepe harmadrészt az, hogy türelemmel kivárja, amíg a másokban „összeáll a kép”, vagyis egyértelművé válik, amit átélt.

3.1.2. A mindennapi tapasztalatok és a „hétköznapi élet misztikája”

Isten mind az ó-, mind pedig az újszövetségi üdvtörténet során – ugyanúgy, mint ma is – az emberi szavak mellett (sokszor azokkal szorosan összefonódó) eseményeken

27 Vö. ALBERICH E., „La salvezza nella comunicazione catechistica: nodi e linee operative”, in: BISSOLI C. (Szerk.), *Annunciare la salvezza cristiana oggi*, 69-85. o. Vö. még *Katekézis Általános Direktóriuma* 152. pont

28 Olasz szaléziaiak egy ifjúságpsztorációval foglalkozó munkacsoportja fogalmazta meg ezeket a gyakorlati szempontokat a keresztény nevelők számára annak érdekében, hogy – első evangelizációs céllal – elősegítsék a nem hívő emberben a mindennapi tapasztalatokban ott húzódó, legmélyebb vágyak tudatosítását. Vö. CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, *Itinerari di educazione alla fede*, 103-105. o. A javaslat – bár alapvetően a serdülők evangelizációjával kapcsolatban született – többféle korosztályhoz, szociális réteghez tartozók evangelizációjában is kamatoztatható.

keresztül közli, mutatja meg magát, hozza tudomásunkra szándékát, hívását, erősít meg, vígasztal, gyakorolja gondviselő szeretetét stb..²⁹

Isten jelen van a mi mindennapjainkban is. Ez a jelenlét az alapja annak, hogy sokan beszélnek a „mindennapok misztikájáról”³⁰, amelynek megélése nem csak néhány „kiváltságos” embernek van fenntartva (mint a rendkívüli istentapasztalatok), hanem minden keresztény számára lehetséges. A „misztika” megélése abban áll, hogy a hit szemével a mindennapi események „mélyére nézve” megkeressük és felismerjük Isten minket elérő jelenlétét (pl. mások felénk mutatott, sokszínű szeretet-geisztusaiban és szavaiban, a „véletlenszerű” eseményekben), valamint azt, hogy mi magunk hogyan voltunk mások számára ennek a jelenlétnek a közvetítői annak köszönhetően, hogy hallgattunk lelkiismeretünk szavára, a Lélek indítására.³¹

A katekézis egyik feladata, hogy nevelje a benne résztvevőket egyrészt az ehhez szükséges hitbeli látásra (a jézusi érzés-, gondolkodás- és szemléletmód egyre teljesebb sajátjává tételével), másrészt ennek az isteni jelenlétnek a felismerésére.³²

3.2. Tapasztalatok, amelyek elvezethetnek a nagy létkérdésekkel történő szembesüléshez és megnyithatnak Isten valóságára

Létezik számos olyan tapasztalat, amelyet nem csak egyszerűen a mindennapi élet hoz elénk, hanem amelynek megvalósulásáért mi szülők, nevelők, katekéták, lelkipásztorok, elkötelezett keresztények is tehetünk (vagyis „betervezhető” tapasztalatokról van szó), és amelyekben vagy megvalósulhat a vallási tapasztalat (a találkozás a titkosan feltáruuló Istennel), vagy bennük a vallási tapasztalatot előkészítő, arra érzékennyé tevő szakrális tapasztalat történik.

Ezekben a tapasztalatokban közös, hogy egyfajta „törést” eredményeznek az ember valóságához való viszonyában: annak mélyebb rétegeibe nyer bepillantást. Az ember –

29 Vö. *Katekézis Általános Direktóriuma* 38-39., 108. pontok

30 Vö. VELASCO J. M., *I.m.*, 892-893. o.

31 A *Katekézis Általános Direktóriuma* a 152/c. pontban így fogalmaz evvel kapcsolatban: „[...] a hívó tapasztalat bizonyos módon az üdvösség megnyilvánulásának és megvalósulásának környezetévé válik, ahol Isten [...] kegyelmével eléri az embert és üdvözíti.”

32 Vö. SORAVITO L., *I.m.*, 392. o. Jelen tanulmánynak a bibliai hívők hittapasztalatával kapcsolatos részében érintem az evangéliumi látásmódnak a fejlődését elősegítő, katekézishez tartozó módszertani szempontokat. Isten jelenléte felismerésének képessége is finomítható, nevelhető. Evvel kapcsolatos gyakorlati útmutatásokat ld. pl. TAMÁS B., *Examen. A szerető figyelem imája*, Korda, Kecskemét, [é.n.]

Mózeshez hasonlóan – szembesül avval, hogy „szent az a hely, ahol áll”³³, és hogy ide nem lehet a szokásos módon belépni (hanem csak levetett sarukkal).³⁴

Ezek az események kinek-kinek az egyéni érzékenységtől, eddigi élet- és hittörténetétől, korábbi tapasztalataitól függően eredményezhetnek vallási vagy szakrális tapasztalatot.³⁵ Emiatt a következőkben, amikor egy panoramikus (ugyanakkor a teljesség igénye nélküli) felsorolását hozom az idetartozó tapasztalatoknak (és néhány konkrétabb módszertani vonatkozásuknak), nem különítem el a vallási és szakrális tapasztalatokat elősegítő lehetőségeket.

– *Evokatív tapasztalatok.* Ezek olyan tapasztalatok, amelyekben – ha csak töredékesen is, de – kézzelfoghatóvá válik a messiási idők állapota: felsejlik bennük, hogy milyen is lehet az élet sikeres és végső kifutása, az örök öröm állapota. (Az „evokatív” jelző itt azt jelenti, hogy „valamire utaló”)

Ilyen tapasztalat lehet egy nagyon igényesen előkészített és megvalósított ünnep (születés-, névnap, liturgikus ünnep stb.), közösségi együttlét, felszabadult játék, egy sikeresen végződő közös szolgálat, amely az igazságosságot és a békét mozdította elő stb., amely után nem ritkán felsóhajtunk: „Bárcsak mindig így lehetne!”

Az eseményt követő beszélgetésben, reflexióban célszerű kitérni arra is, hogy ezekben a történetekben néhány legmélyebb vágyunkra kaptunk választ, amelyek – a keresztény hit szerint – az örök boldogság előízei.³⁶

Az evokatív tapasztalatok egy sajátos csoportját képezik – ahogyan kicsivel följebb is már jeleztem – a különféle *ünnepek*. Az ünneplés – az előbb említett „utaló” jellege mellett – más vonásokkal is rendelkezik, amelyek hozzájárulhatnak a nagy létkérdésekkel történő szembesüléshez.

Az ünneplés általában érzékennyé tesz az élet titok- és ajándék-jellegének felismerésére, hiszen az ünneplés során mindig valamilyen nagyon alapvető értékre, ajándékra (pl. élet, gondoskodás, hűség, táplálék, gyógyulás, béke stb.), irányítjuk figyelmünket, amelyet felidézünk, szemlélünk, felfrissítjük hozzá való viszonyunkat, merítünk belőle, vagy tudatosodik bennünk, hogy e felé törekszünk.

Az ünneplés sok esetben történeti voltunkat is kiemeli, hiszen amikor emlékezünk (pl.

33 Vö. Kiv 3,5

34 Vö. VELASCO J. M., *I.m.*, 896. o.

35 Mindennek természetesen előfeltétele, hogy Isten eleve jelen van minden ember életében. A szóban forgó tapasztalatok abban segíthetnek, hogy ezt a jelenlétet tudatosítsák: megnyissák az ember szemét arra, ami eleve adott, csak az ő látóteréből esik ki. Ezt a felismerést sok minden akadályozhatja: a mai kultúra – melyet elsősorban a tudományos-technikai és haszonelvű gondolkodásmód jellemez –, a személyes élettörténet, és az ebből adódó gátak, előítéletek stb. Vö. VELASCO J. M., *I.m.*, 895. o.

36 Vö. GEVAERT J., *Antropologia catechetica*, 129-130, 155-156. o.

születésre, kedves szerettünk halálára, számunkra fontos személy életére, munkásságára, életfordulókra stb.) időben gondolkodunk. Ezért az emlékezés természetes módon magába rejti a kérdés feltételét: „Honnan jövök?”, „Hová tartok?” Ezek az alapvető életkérdések pedig már az élet vallásos dimenziójához tartozó válaszokat feszegetik. Történetiségünket kiemelő vonását pedig egy ünneplés konkrétumainak átgondolása során tudatosan is kiaknázhadjuk.

Ezek mellett az emlékezés az élet még egy lényeges vonására felhívhatja az ünnepen résztvevők figyelmét. Amennyiben az emlékezés tárgya olyan személy, akinek élete, munkássága ékes jele annak, hogy mit jelent másokért „pazarolni” időt, energiát, és az egész életet, szembesülhetünk saját elköteleződésünk kérdésével, avval, hogy „mire teszem fel én az életemet?”, de mondhatnánk azt is: „milyen értelmet adok, tulajdonítok én a saját életemnek?”

Az ünneplés alapvető nyelvezete a szimbolikus nyelvezet, ugyanúgy, mint magának a vallásnak is. Ez jó lehetőséget teremt arra, hogy az ünneplés világához szorosan hozzátartozó kreatív kifejezési formák (játék, tánc, ünnepi ruhák stb.) használatával érzékennyé tegyünk másokat a szimbolikus nyelvezetre, és végső soron mindarra, amire evvel utalni tudunk.³⁷

A *liturgikus ünneplés* egy egészen konkrét formája az evokatív tapasztalatoknak. Lényegéből adódóan minden esetben valamilyen nagy életkérdés áll a középpontjában, mint pl. a születés, a halál, a végérvényes elköteleződés, teljes önátadás, a halálon túlmutató élet stb., illetve nyelvezete a (vallásos) szimbolikus nyelvezet. Mindezek miatt a méltóságteljesen és összeszedetten végzett liturgia (legyen szó akár szentmiséről, akár esküvői, temetési, vagy bármilyen más szertartásról) jó alkalom arra, hogy az embert megnyissa a nagy létkérdésekre, érzékennyé tegye az élet vallásos dimenziójára. Mindehhez nagymértékben hozzájárulhat a liturgiát kísérő, gondosan és imádságos lélekkel végzett ének és zene.³⁸

– *Demisztifikáló tapasztalatok.* Ezek a tapasztalatok alkalmat teremtenek arra, hogy többek között az élet nagy bálványait – amelyek úgy mutatkoznak meg, mint amik teljes választ képesek adni az élet értelmét kereső ember számára – az igazság mércéjével értékeljük, és így megfosszuk az őket körüllegő mítikus elképzelésektől.

A „nagy bálványok” között elsősorban a pénzről, a birtoklásról és a hatalomról van szó. E tapasztalatok során avval szembesül az ember, hogy ezek az – önmagukban

37 Vö. GEVAERT J., *Prima evangelizzazione*, Leumann – Torino, Elle Di Ci, 1990, 89-90. o.

38 A fiatal- és felnőttkori megtéréssel kapcsolatosan végzett kutatásunkból fény derült többek között arra is, hogy a fiatalok, felnőttként megtérők kb. 20%-ának Istenre-találásában szerepe volt a mélyen megérintő liturgikus tapasztalatoknak. Vö. FERENCZ Z. – KESZELI S. – KOVÁCS-KRASSÓI A., *A megtérést elősegítő tényezők a mai magyar fiatal- és felnőttkori megtérők életében*, in „Deliberationes”, 2008/1, 163-217. o.

fontos – értékek, ha nagyobb helyet adunk és szerepet tulajdonítunk nekik, mint ami illeti őket – és különösen, ha ezeket tesszük meg cselekvésünk abszolút céljainak –, mit eredményeznek az ember életében. A történelem, és a jelen társadalmi helyzet is számos példát szolgáltat arra nézve, hogy ezen értékek abszolútizálása milyen mértékű szenvedést képes okozni, és éppen, hogy nem azt a boldogságot eredményezi, amely miatt az ember legfőbb értékeknek tekinti őket.³⁹

Az ezen bálványokkal történő szembesülést és kritikus vizsgálatukat többféle úton is elősegíthetjük. Többek között olyan személyekkel történő találkozás, beszélgetés keretében, akik beszámolnak arról, hogy mit jelentett az ő életükben ezeknek (vagy közülük egyiknek, másiknak) az abszolútizálása, és milyen hatással volt mindez rájuk és kapcsolataikra. Történhet ez továbbá olyan helyek meglátogatásával, amelyek látható tanúbizonyságai az emberi mértéktelenség hatásainak. Gondolhatunk itt a háborús borzalmak ma is „beszédese” helyeire (haláltáborok, diktatúrák hírhedt házaira), vagy mások embernemlő kizsákmányolásának emlékeire. A filmvilág is számos olyan alkotást kínál fel számunkra, amelyek kiindulópontként szolgálhatnak ezeknek a bálványoknak a kritikus vizsgálatához. Nem utolsó sorban pedig maga a mindennapi élet is elénk ad olyan eseményeket, amelyek mentén elindulva ezen értékek abszolútizálásának tényéhez juthatunk el.

– *Korlátaink (fájdalmas) megtapasztalása.* Emberi mivoltunkkal járó közös tapasztalatunk a létünk korlátaival való fájdalmas szembesülés, amely pl. a szenvedés, az igazságtalanság, az elmúlás és halál pillanataiban ér el minket. Ezeknek köszönhetően találkozunk avval a ténnyel, hogy – az élet minden szépsége, nagysága és gazdagsága ellenére – magunktól képtelenek vagyunk legmélyebb vágyaink és ideáljaink megvalósítására: vágyaink szerinti kiteljesedésünk kulcsa nem a mi kezünkben van. Ezekkel az eseményekkel kapcsolatban bukkan fel sokszor lényünk legmélyéről a kérdés: „Miért történt ez így?”

Számos művészeti alkotás témája éppen ezen korlátainkból adódó kérdésfeltevés és válaszkeresés, amely ma is éppen úgy foglalkoztatja az embert, mint régen. Erről beszél pl. Babits Mihály „Esti kérdés” című versében, amikor azt írja:

„[...] csupa szépség közt és gyönyörben járván
mégis csak arra fogsz gondolni gyáván:
ez a sok szépség mind mire való?
mégis arra fogsz gondolni árván:
minek a selymes víz, a tarka márvány?

39 Vö. GEVAERT J., *Antropologia catechetica*, 155. o.

minek az est, e szárnyas takaró?
 miért a dombok és miért a lombok
 s a tenger, melybe nem vet magvető?
 minek az árok, minek az apályok
 s a felhők, e bús Danaida-lányok
 s a nap, ez égő szizifuszi kő?
 miért az emlékek, miért a multak?
 miért a lámpák és miért a holdak?
 miért a végét nem lelő idő?
 vagy vedd példának a piciny fűszálat:
 miért nő a fű, hogyha majd leszárad?
 miért szárad le, hogyha újra nő?”

A kortárs könnyűzene világából pedig egy emblematisz példa Zorán „Az élet dolgai” című dala, amelyben felteszi a kérdést: „Miért van ez így? Miért az igazi hervad, miért nem a művirág?”

Vannak sokan, akik számára már ez a felismerés és kérdés is elegendő ahhoz, hogy figyelmüket az élet végső alapja és forrása felé irányítsa, és elinduljanak a tudatos istenkeresés útján.⁴⁰

Ugyanakkor az ezekre az eseményekre történő őszinte és alapos reflexió nemritkán elvezet arra a mély felismerésre is, miszerint minden korlátozottságunk, végeességünk, és az emberi gonoszság hatásai ellenére is méltónak tartjuk az életet arra, hogy leéljük, sőt arra is, hogy építsük, gazdagítsuk magunk körül. Ezért már pusztán az egyszerű tény, hogy reggel fölkelünk és bizalommal neki kezdünk napi feladatainknak – annak ellenére, hogy sosem tudjuk, pontosan mi vár ránk –, az élet alapvető és végső jóságába vetett – ha nem is tudatosan kimondott – hit kifejezője. Ez azt mutatja, hogy él bennünk az élet sikeres kifutásával kapcsolatos, feltétel nélküli remény, bizalmunk alapja túlmutat korlátainkon, valami maradandóban, múlhatatlanban gyökerezik.⁴¹ Ennek felismerése is lendítőleg hat a tudatos istenkeresésre.

Az ebbe a csoportba sorolhatók közül külön kitérek a *halállal*, konkrétan a saját halálunkkal kapcsolatos tapasztalatokra. Az egyház lelki és pasztorális hagyományában kezdetektől fogva él a halál tényével való szembesülés/szembesítés, mint egy-

40 A fiatal- és felnőttkori megtérésekkel kapcsolatban említett kutatás szerint a résztvevők negyedénél volt jelentős szerepe a megtérésben valamilyen fájdalommal megélt életeseménynek. Vö. FERENCZ Z. – KESZELI S. – KOVÁCS-KRASSÓI A., *I.m.* 171. o.

41 Vö. GEVAERT J., *Antropologia catechetica*, 137-141, 169-170. o.

fajta „eszköz” az Istenhez-visszatérés, megtérés elősegítésére.⁴² Emellett mindannyiunk életét is átszövik a halál tényével történő – barátaink, szeretteink eltávozása miatti – találkozások, olykor pedig saját betegségünk, vagy a velünk történt baleset az, amely szembesít majdani elmúlásunk tényével.

Sokféle lelkiülettel nézhetünk szembe elmúlásunkkal, illetve többféle hozzáállással folytathatjuk életünket a halál tényével történő, bensőleg átalakító találkozást követően. Itt most csak néhány, ugyanakkor jelentős lehetőséget tárgyalok.

Sokan vannak, akik a halállal szembesülve reményüket veszítik, és ez számukra az élet értelmetlenségének megvallásához vezet, amely életmódjukra is hatással van.⁴³ A kereszténység a feltámadás hitében és reményében tekint a halál tényére, és az egyház ebből kiindulva közelíti meg az elmúlás témáját az evangelizáció és a katekézis során is.⁴⁴

A keresztény lelkiségben (ennek következtében az evangelizációban, a katekézisben és mindenfajta lelkigondozásban) is azonban többféle nevelői szándékkal és céllal tekinthetünk a halálra. Az egyik sajátos hozzáállás szerint a halállal történő szembesülés/szembesítés célja az lenne, hogy az emberben – semmiségének, teremtményi mivoltának, „por-létének” hangsúlyozásával – egyfajta „szent félelmet” keltve (amely félelem mégis gyakran valóságos) az isteni törvények által megrajzolt keretek között tartsa életét. Más szóval kifejezve: a halál ténye az, amely az embert arra ösztönzi, hogy fegyelmezve önmagát, becsületesen, „jó keresztényként” éljen.

Egy másik felfogás szerint a halál kikerülhetlenségével történő találkozás célja az lenne, hogy egyrészt kiemelje az élet egyediségét, szépségét és megismételhetetlenségét, továbbá ajándék-jellegét, illetve az élet mind teljesebb megélésére (szeretetére, gazdagítására, továbbadására) ösztönözzön. Ez a szemlélet tehát hangsúlyt fektet arra, hogy a halállal találkozáskor nem csak, hogy ne veszítsük el reményünket, hanem, hogy az élet gazdagításáért – teljesen, szabadon, hálával és örömmel, félelem nélkül odaadva magunkat – éljünk annak tudatában, hogy életünk minden pillanatát és lehetőségét ajándékba kaptuk, és ugyanaz, Aki adja, ajándékozó szeretetével fogad minket magához, ha utunk véget ér. Itt a halál ténye az élet értékét emeli ki, és teljes, önjáradékozó megélésére bízta.⁴⁵

42 Ez már az evangéliumokban is megjelenik. Ld. pl. Mt 24,42-44; Mt 25,1-13; Lk 12,13-21. A liturgikus évben a nagyböjti és húsvéti időszak hangsúlyos eleme az életünk korlátozottságával történő szembesítés.

43 Vö. MORANTE G., *Itinerario per animatori di gruppo di catechisti*, Istituto di Catechetica–UPS, Roma, 1998, 28-29. o.

44 Az 1Kor 15,14-ben megfogalmazottak szerint: „Ha pedig Krisztus nem támadt fel, nincs értelme a mi tanításunknak, s nincs értelme a ti hiteteknek sem.”

45 TONELLI R., *Per la vita e la speranza*, 146-149. o.

Az emberi korlátainkkal kapcsolatos tapasztalatokat sokszor maga az élet hozza. Keresztény nevelőként, szülőként, lelkipásztorként, katekétaként, evangelizátorként megragadhatjuk ezeket a mindennapi életeseményeket, mint alkalmakat, hogy belőlük kiindulva segítsünk másokat Isten valóságának felfedezésére. Továbbá maga a történelem és a művészet is (filmek, irodalmi és képzőművészet alkotások stb.) számos olyan eseményt és témát kínálnak, amelyeket figyelmesebben megvizsgálva, megbeszélve, lehetőségünk van a legalapvetőbb emberi kérdésekhez eljutni.

Ha éppen valamely ilyen jellegű esemény miatt szenvedő, nehéz időszakot élő embertárral kerülünk kapcsolatba, érdemes tudnunk, hogy a szeretetteljes mellé állás, rászánt idő, odafigyelés, őszinte érdeklődés már magában is olyan tényező, amely az Istenre nyílást, Isten tudatos keresését elindíthatja a másik emberben.⁴⁶ Emellett az őszinte reflexióban adott segítség, a mély kérdések feltevését követő további igazság-keresésében nyújtott támasz az, amit felkínálhatunk azért, hogy ezek a tapasztalatok Isten titkához vigyék közelebb a másik embert. Azt is jó tudatosítanunk, hogy az a szemlélet, amelyet mi magunk is élünk a szenvedéssel, korlátokkal, halállal kapcsolatban, szavak nélkül is hat a másik emberre. Ha bennünk letisztult ez a szemlélet, könnyebben tudjuk képviselni mások felé beszélgetéseinkben is, vagy ennek felismerése és sajátjáté tétele felé segíteni embertársunkat.

– *Tanúságtévő kereszténnyel történő találkozás.* Az egyház kezdetétől fogva a legalapvetőbb „Istenre-nyitó” tényező a hitét és életét egymással összhangban, örömmel, és tudatosan élő keresztény ember, akivel a nem hívő találkozik, és személyes kapcsolatot alakít ki. Ez lényegét tekintve ma sincs másképp.⁴⁷

Arról a keresztényről van szó, aki éli mindennapjaiban a személyes és bensőséges istenkapcsolatot és annak minden – olykor nehéz és fájdalmas – következményét, aki már megtapasztalta ennek a kapcsolatnak szépségét és emberkiteljesítő voltát, és aki képes hitelesen beszélni örömeinek és reményének megingathatatlan forrásáról.⁴⁸

Ez a személyes, elsősorban étellel – de emellett szükség szerint szavakkal is – történő tanúságtétel több szempontból hozzájárul a gyümölcsöző evangelizációhoz. Egyrészt hitelesíti magát a kereszténységet, mint járható utat. Hiszen ha ilyen a keresztény ember,

46 A megtéréssel kapcsolatos kutatásunk érdekes eredménye, hogy azok a személyek, akiknek a megtéréseben szerepe volt valamilyen fájdalmas életeseménynek, szinte kivétel nélkül említették – mint a megtérést szintén meghatározó tényezőt –, a velük törődő, elfogadó, szeretetteljes keresztényekkel, vagy közösségükkel történő találkozást. Vö. FERENCZ Z. – KESZELI S. – KOVÁCS-KRASSÓI A., *I.m.* 191. o.

47 Vö. *Evangelii nuntiandi*, 46. pont; II. JÁNOS PÁL, *Redemptoris missio. Enciklika a missziókról (1990)*, Szent István Társulat, Budapest, 1992, 42. pont. A megtéréssel kapcsolatos kutatásunk szerint ez a jelenlegi, hazai helyzetben is érvényes: ez a megtérések döntő többségénél előforduló, leggyakoribb tényező. Vö. FERENCZ Z. – KESZELI S. – KOVÁCS-KRASSÓI A., *I.m.* 171, 191-192. o.

48 Vö. VELASCO J. M., *I.m.*, 897. o.

mint a Jézus Krisztusba vetett hit „gyümölcse”, akkor az a forrás, vagy „fa”, amelyből táplálkozik, hitelt érdemlővé válik. A vonzó életet és értékrendszert élő ember hitelessé teszi az életformát, és annak értékrendszerét is.

Másrészt a hitét hitelesen élő ember élete kérdéseket szül a másképpen gondolkodókban, felkiáltójellé válik. Vele találkozáskor az emberben felmerülhetnek az ilyen, és ezekhez hasonló kérdések: „Miért ilyen ő?”, „Mi ad neki erőt, tartást a mindennapokban?”, „Hogyan lehet az, hogy a szenvedés idején is derűs és reménnyel teli?” stb..

Harmadrészt pedig tanúságtétele az evangélium implicit hirdetését is jelenti. Azaz a nem keresztény ember a hívő embertársban a megélt evangéliummal találkozhat, annak gyakorlati, mindennapi megvalósulásával. Élete az evangéliumi életstílus konkrét megmutatkozása, lefordítása az ő élethelyzetére, munkájára, kapcsolataira stb..

A tanúságtétel eredményessége szempontjából figyelemre méltók a következő, konkrét javaslatok, gyakorlati teendők.⁴⁹ A tanúságtevő keresztény kapcsolata másokkal gyümölcsözőbb lehet, ha az evangelizáció szempontjából is egy sajátos, krisztusi hozzáállást alakít ki és ápol magában: úgy, olyan viszonyulással fordul a másik emberhez, mint amilyen módon a tékozló fiú apja fordult a hozzá visszatérő fiához, ahogyan ezt a lukácsi példabeszédben olvashatjuk.⁵⁰ Az apának fia felé mutatott feltétel nélküli elfogadása egyben annak a hitnek és megingathatatlan meggyőződésnek is a kifejeződése, hogy a másik ember képes megújulni, fejlődni, megváltozni, bármerre is kanyarodott élete vonala. Ennek a viszonyulásnak egy – az evangelizáció szempontjából – létfontosságú hatása van a másik ember önmagához való viszonyára nézve: a feltétel nélküli elfogadás visszaadja méltóságát. Ha megtapasztalja, hogy elfogadható és szerethető úgy, ahogy van (jelenével, múltjával és lehetőségeivel együtt), sokkal közelebb kerül ahhoz, hogy szeretetre méltónak, és értékesnek tekintse saját magát, megbékéljen avval, aki és ami. Ez a feltétel nélküli elfogadás azonban nem jelent lemondást a másiktól, vagy egyfajta szabadelvűséget, mintha azt mondanánk: „Szeretünk így, ahogyan vagy, jó lesz így továbbra is!”. Ez a hozzáállás inkább a másik fejlődését, növekedését, megtérését akarja. De nem mindenáron, hiszen ezt nem kényszeríti, sőt, még nem is kéri, hanem inkább azt elősegíti: kedvező feltételeket biztosít hozzá. Mondhatjuk azt is, hogy a tanúságtevő embernek a mások felé tanúsított efféle hozzáállása egy erőteljes impulzus arra, hogy ez a másik ember vágyjon aszerint a méltóság szerint élni, amelyet – teljesen ingyenesen – megtapasztalt.

49 Tonelli R. evangelizációs ifjúságpasztorációs tervének módszertani részében említi ezeket a szempontokat, amelyek azonban minden korosztállyal kapcsolatos evangelizációban gyümölcsözőn kamatoztathatóak. Ld. in: TONELLI R., *Per la vita e la speranza*, 139-145. o.

50 Lk 15,11-32

– *Szimbolikus tapasztalatok.* Az ún. szimbolikus tapasztalatok az emberi élet útjellegét, és végső soron értelmét fejezik ki: magát az életet, mint egy célhoz vezető utat szimbolizálják. Ezek közül az egyház hagyományában régtől fogva élő gyakorlat a zarándoklat.⁵¹ Léteznek a sokféle jellegű zarándoklatok mellett olyan kezdeményezések is, amelyek – térben és időben kisebb lélegzetű út bejárásával – hasonló tapasztalatot eredményeznek az emberben. Mivel rövidebb időt vesz igénybe a végigjárásuk, többek számára sok esetben átlélhetőbbek, mint egy – általában napokban mérhető – zarándoklat.⁵²

A megszólítani kívánt emberektől függően lehet alakítani ezeknek az utaknak a részleteit és tartalmát, így mód nyílik arra is, hogy kifejezetten evangelizációs jelleget adjunk nekik.

– *Ének/zenei tapasztalatok.* Az utóbbi évtizedekben világszerte elterjedt az ún. „zenés evangelizáció” műfaja. A kifejezés már magában hordozza az éneklés-zenélés célját: az evangelizációt. Sokak nevelői, lelkipásztori tapasztalata az is, hogy a szövegükben és zeneiségükben igényes dalok különösen a fiatalok körében jelentős hitformáló erővel rendelkeznek.

A zene és ének két alapvető sajátosságából adódóan nyílik mód arra, hogy ezeket az evangelizáció és a katekézis, illetve a tágabb pasztoráció szolgálatába állítsuk: egyrészt amiatt, hogy az ének/zene erőteljes érzelmi hatással rendelkezhet, amely az ember bensőjének mélyebb rétegeit is megérintheti, másrészt azért, mert az énekek témája, szövege kifejezetten evangelizációs/kateketikai tartalmú is lehet. Az igényes dallamvilág és hangszerelés, valamint a hasonló jellegű szöveg, tartalom kölcsönösen felerősítheti egymás hatását.⁵³

– *Elvonulás, csend, csendgyakorlatok.* Számos olyan egyszerű lehetőség létezik, amely segít belekóstolni az élet, a valóság titkának mélyebb dimenzióiba. A mindennapi környezetből történő kiszakadás, amely során elvonulunk egy magányos helyre (ez lehet egy természethez közeli ház, puszta, hegy stb.), ahol csendben és egyszerűségben töltünk el egy bizonyos időt; egy éjszakai virrasztás, amikor körülöttünk minden és mindenki

51 Vö. NAGY L., *A zarándoklás az egyház hagyományában*, Új Ember, Pasztorális füzetek VI., Budapest, 2001.; ld. még GEVAERT J., *Antropologia catechetica*, 129-130. o.

52 Ilyen pl. az ún. „életút-labirintus”, melyet a Szeged-Belvárosi Plébánia fiataljai valósítottak meg. Itt az úton végighaladó ember találkozik az emberi élet legfontosabb állomásaival, a születéstől kezdve a felnőtté váláson át egészen a megöregedésig és a halálig. Az egyes állomásokkal történő találkozást számos konkrét szimbólum teszi beszédessé és hatásossá. Sokak tapasztalata szerint mélyen megmozgató ennek az útnak a végigjárása, saját életük ilyen, összegző jellegű áttekintése. A 2008-ban összeállított „életút-labirintus”-ról készült fényképekből ld. in: <http://160.114.47.214/fotoalbum.php?tartalom=foto/2008/20080621m.uz.ejsz&dn=foto/2008>, letöltve: 2009-09-30.

53 Vö. *Magyar Kateketikai Direktórium* 8.6.; GEVAERT J., *Antropologia catechetica*, 130. o.

alszik; egy templom csendjében és homályában eltöltött óra mind olyan lehetőségek, amelyek ilyenfajta tapasztalatot tesznek lehetővé.

Az előzőek mellett a rendszeresebb és szervezettebb körülmények között történő hitébresztés és hitnevelés folyamatában sokak által előszeretettel alkalmazott eljárások az ún. csendgyakorlatok, amelyek nem ritkán koncentrációs gyakorlatokkal is összekapcsolódnak. Ezek az – istenkapcsolat éléséhez olyannyira nélkülözhetetlen – összeszedettség elérésének elsajátítása mellett a külső és belső hangok és képek „zajával” szembeni csend megteremtését szolgálják, amely a valóság titokzatosságának megsejtését, valamint az önmagunkkal történő, mélyebb találkozást segíti elő. Ezeknél a gyakorlatoknál fontos, hogy gondoskodjunk az összeszedettség eléréséhez szükséges megfelelő külső körülményekről, környezetről.⁵⁴

- *Érzékszervi gyakorlatok.* Az elvonuláshoz, csendhez, csendgyakorlatokhoz hasonlóan (sok esetben azokkal egybekötve) az ún. érzékszervi gyakorlatok is általában a szakrális tapasztalatok kialakulását teszik lehetővé.

Ezek lényege, hogy lehetőséget teremtenek arra, hogy az ember megálljon, lenyugodjon és figyeljen, érzékelje az őt körülvevő valóság gazdagságát, és megsejtsen valamit a mögötte húzódó titokból. Ezek az érzékszervi gyakorlatok a tapintással, hallással, látással, ízleléssel és szaglással kapcsolatosak.

A gyakorlatok, megfigyelések tárgyai általában természetes, vagy nélkülözhetetlen tárgyak, események, jelenségek, amelyek egyben – szinte minden vallásban – szimbolikus értelemmel is rendelkeznek. Ilyenek pl. a levegő, szél, föld, tűz, fény, árnyék, nap, hold, csillagok, növények, állatok, hegyek, kenyér, bor, pusztaság, vihar stb..

Módszertani szempontból lényeges ezeknél a gyakorlatoknál, hogy hagyjunk kellő időt arra, hogy az érzékelés tárgyai hassanak az emberre, és hogy meg is beszéljük vele, mit élt át, mivel találkozott a gyakorlat során, mit mozgatott meg benne a találkozás.⁵⁵

- *A lét ajándék-jellegét és ingyenességét tudatosító tapasztalatok.* Olyan – egyrészt a hétköznapi élet hozta, másrészt nevelői szempontból „betervezhető” – tapasztalatokról van szó, amelyek segítenek annak tudatosításában, hogy az élet és a mindennapok legfontosabb értékei ingyenes ajándékok, amelyeket érdem nélkül, egyszerűen csak kapunk. Ezek a tapasztalatok, túlmutatva az ajándékként tekintett valóságokon, azok alapja, forrása felé irányítják az ember figyelmét. Honnét és miért mindez a gazdagság, ez a

54 Vö. GEVAERT J., *Prima evangelizzazione*, 89. o. Elcsendesedéssel, összeszedettséget elősegítő gyakorlatokkal kapcsolatos lehetőségeket, technikákat ld. pl. in DE MELLO A., *Test és lélek imája*, Szent Gellért Egyházi Kiadó, Szeged, 1992; MEWALDT A. – GAILIUS Ž., *Ifjúsági csoportvezetők gyakorlati kézikönyve*, Nagyító Alapítvány, 2005.

55 Vö. GEVAERT J., *Prima evangelizzazione*, 90. o. Ilyen jellegű gyakorlatokat találunk pl. DYCKHOFF P., *Lélegezz fel!*, Don Bosco, Budapest, 2003. könyvében.

megajándékozottság? A kérdésre történő válaszkeresés egyben az Isten létére és ajándékozó szeretetére való rámutatást is lehetővé teszi, ezért ezek a tapasztalatok elsősorban a vallási érzék kialakulását, felébresztését, illetve új alapokra helyezését segítik elő.⁵⁶

Ezeknek a felismeréseknek a megszületése többféle úton is történhet. Már néhány egyszerű társas (kommunikációs) gyakorlat és alapvető emberi gesztus is segíthet tudatosítani, hogy milyen mértékben része életünknek az ingyenesség, megajándékozottság. Gondolhatunk pl. arra, hogy tudatosan gyakoroljuk, hogyan jut el embertől emberig a szeretet, remény, bizalom, gondoskodás stb. ajándéka, azaz hányféleképpen fejezzük ki ezeket egymás számára, pl. öleléssel, kézfogással, mimikával, figyelmes meghallgatással, egymásért vállalt önzetlen szolgálatokkal, az egyszerű köszönéssel stb.

Nevelési szempontból különösképpen célszerű kiaknázni az ezen hétköznapi tapasztalatokra vonatkozó reflexió lehetőségét. Beszélgetések, tapasztalat-megosztások témája lehet annak keresése, mi minden az, ami életünkben ingyenes, ajándék, amiben/amivel élünk, bár semmi érdemünk nem fűződik ahhoz, hogy ebben részünk van.⁵⁷

A gondosan és tudatosan előkészített, méltósággal, igazi ünnepélyességgel, csoportban/közösségben megült születés- és névnap ünnepségek is jó lehetőséget kínálnak annak tudatosítására, hogy a tagok életüket ajándékba kapták, és hogy ajándékok egymás számára.

Továbbá a különféle lelkinapok, lelkigyakorlatok már természetükből adódóan is a lét ünnepi jellegét sugallják: az embernek nem kell bennük produkálnia magát, nem kell „termelnie”, megfelelnie külső elvárásoknak, hanem alapvetően csak léteznie, és létének forrására figyelnie.⁵⁸

– *Az önzetlen szolgálat és önajándékozás megtapasztalása.* Az ebbe a csoportba sorolható tapasztalatok egy része olyan, hogy bennük az ember találkozik avval, hogy mások szolgálnak, odaajándékozzák magukat önzetlenül, másik részükben pedig ő maga az, aki a szolgálatnak tevékeny részese.

Azok a tapasztalatok, amelyekben az ember szembesül mások önzetlenségével – nem ritkán a másokért vállalt önfeláldozásával –, olyan erővel rendelkeznek, amelynek segítségével kibillenthetnek az esetleges túlzott önközpontúságból, és elindíthatnak a másokért élés gyakorlása felé.

A mások önzetlenségének megtapasztalása továbbá sokakban felveti a kérdést: „miért ilyen ő?”, „honnan az erő és a derű mindehhez?”, „mi ad neki örömet ebben, amikor nem a maga boldogulását keresi, hanem másokét?”

56 Az élet ajándék-jellegét tudatosító „hatással” az előzőekben felsorolt tapasztalatcsoportok egyike-másika is rendelkezik, ezért azok tárgyalására itt külön nem térek ki.

57 Vö. GEVAERT J., *Prima evangelizzazione*, 89. o.

58 Vö. CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, *Itinerari di educazione alla fede*, 116. o.

Az imént említett vonások különösképpen jelen vannak azokban a (sokak által „etikainak” nevezett) tapasztalatokban, amelyekben a személyes szabadság olyan jellegű gyakorlásával találkozunk, amelyben a lelkiismeret benső hangjának való engedelmessége a személy hátrányára válhat. Ennek egy kiemelkedő példája Maximilian Kolbe minorita szerzetes önfeláldozása. Ő a fasiszta lágerben felvállalta az éhhalált azért, hogy evvel egy másik ember életét megmentsse.

Az eddigiekben leírtak miatt ezek a tapasztalatok az élet végső értelmére és láthatatlan alapjára irányítják a figyelmet, ennél fogva az istenrenyílás egy lehetséges útját jelentik.⁵⁹

Nevelési szempontból tekintve ezeket a tapasztalatokat, az önzetlen és önfeláldozó emberekkel történő találkozás, az ő megismerésük lehetőséget teremt arra (amellyel élni is érdemes), hogy beszéljünk beállítottságuk, döntésük okáról és alapjáról.

Azok a tapasztalatok, amelyekben az ember maga köteleződik el mások szolgálatára, egyrészt szintén rendelkeznek azzal a belső erővel, hogy megnyitnak az élet mélyebb dimenzióira, másrészt pedig a tudatos keresztény elköteleződés lehetőségeit kínálják fel. Itt az első funkciójukra térek ki, míg a másodikról e tanulmány egy későbbi pontjában kívánok szót ejteni.

Amikor az ember másokért, egy jó ügy érdekében, önös érdekeit, szándékait félretéve elkötelezi magát, akkor – a keresztény szemlélet szerint – az élet értelmével kapcsolatos tapasztalatra tesz szert emellett, hogy önmaga értékességének és hasznosságának tudatában is megerősödik.⁶⁰

Többen hangsúlyozzák, hogy a mai korban, amikor a fiatalok jelentős része, és tulajdonképpen a felnőtt társadalom nem kis hányada is az élet értelmének keresésétől szenved, egzisztenciális úrt él át, az önközpontúságból kilépés, a mások szolgálatának megtapasztalása segít a megoldás megtalálásában, és evvel együtt az evangélium termékeny befogadását is nagymértékben elősegíti.⁶¹

Nevelési szempontból egyrészt az alkalmas tapasztalatok (vonzónak ígérkező szolgálatok) megszervezése, és az ezekre történő meghívás a feladat, másrészt pedig a tapasztalatokkal összefüggő, személyes reflexió elősegítése. Ez utóbbinál célszerű figyelmet fordítani arra, hogy a szolgálaton részt vett ember kifejezhesse (amellett, hogy mi volt vonzó, és mi nem volt az számára mindebben, illetve, hogyan érezte magát a szolgálat során), milyen üzenetet hordoz számára ez a tapasztalat, és hogy milyen további lépésekre hívja őt ez az üzenet.

Alkalmasint helye van annak is, hogy egyszerűen beszéljünk arról: a keresztény élet

59 Vö. VELASCO J. M., *I. m.*, 897. o.

60 Ld. evvel kapcsolatban az utolsó ítéletről szóló evangéliumi szakaszt. (Mt 25,31-46)

61 Vö. TONELLI R., *Per la vita e la speranza*, 131-148. o.; GATTI G., *Educazione morale etica cristiana*, Elle Di Ci, Leumann-Torino, 1994, 115-116, 198-206. o.

forma alapvető irányultsága önmagunk odaajándékozása mások életének gyarapodásáért, ahogyan ezt a megélt szolgálatban is meg lehetett ízelelni.

3.3. Tapasztalatok, amelyekben élő találkozás valósul meg a megélt kereszténységgel

János evangéliumának elején olvashatjuk a következő párbeszédet Jézus és két tanítvány között: „*Rabbi – ami Mestert jelent –, hol laksz?*” Ő azt mondta nekik: „*Gyertek és meglátjátok!*”⁶² Jézus – ahelyett, hogy elkezdené beszélni arról, hol lakik – arra hívja kérdezőit, hogy lássák, legyenek jelen, vonódjanak be abba a közegebe, amelyben Ő él; más szavakkal kifejezve: szerezzenek róla tapasztalatot.

Mindig is a megélt kereszténységgel történő, élő találkozás (tapasztalat) volt az elsődleges tényező a hit közvetítésében a krisztusi közösség kezdetétől fogva.⁶³ Ez érvényes úgy a nemhívók hitre jutásának elősegítésére, mint a hívőknek a keresztény életformában történő megerősítésére nézve.

A következőkben külön tárgyalom a megélt kereszténységgel kapcsolatos tapasztalatokat egyrészt a hit megszületésével, másrészt a meglévő hit további mélyítésével kapcsolatban. Teszem ezt egy kettős megjegyzés figyelembevételével. Számos olyan tapasztalat létezik, amely alapvetően a hívők hitének további fejlődését szolgálja, ugyanakkor – az élet azt mutatja, hogy – a nemhívók megtérésében is komoly szerepet játszhat. Ezért ez az elkülönítés itt sem éles. Továbbá az előző (3.2.) pontban tárgyalt tapasztalatok közül akad olyan, amely ebbe a pontba is sorolható lenne, hiszen a kereszténység megéléséből fakad.

A meglévő hit fejlődését elősegítő tapasztalatokat – tanulmányom címével és céljával összhangban – kifejezetten a katekézis, és nem más egyházi szolgálat szemszögéből tárgyalom.

3.3.1. Megélt kereszténység és a hit ébresztésének folyamata

Egy a fiatal- és felnőttkori megtérés tényezőit vizsgáló kutatás eredményei szerint a kezdeti, vagy első megtérés elősegítésében elsősorban a megélt kereszténységgel való találkozásból eredő tapasztalatok játszanak szerepet. Ezek pl. kapcsolat, megismerkedés hitét komolyan vevő, tanúságtevő kereszténnyel (aki nem ritkán különös figyelemmel fordul a nemhívó embertárhoz: törődik vele, érdeklődik utána, segíti küzdelmeiben stb.); tartós kapcsolat keresztény közösséggel, azon a szinten is, hogy gyakran a velük való találkozás rendszeressé válik; részvétel élményszerű, mélyen megérintő imaalkalmon,

62 Jn 1,38-39

63 Vö. GEVAERT J., „Esperienza”, 364. o.

vagy liturgikus ünneplésen; részvétel a hit ajtaján kopogatóknak (vagy még ott sem tartóknak) szervezett lelkigyakorlaton, csak hogy a leggyakoribbakat említsem.⁶⁴

Ezek szinte mind olyan, a keresztény közösség mindennapi életéhez szervesen hozzátartozó tapasztalatok, amelyek elindították, vagy továbbblendítették a nemhívó embert az istenkeresésben.

Ez a tény felhívja a figyelmet arra, hogy az első evangelizáció szempontjából sem közömbös, hogy hogyan, milyen minőségben élnek a keresztény közösségek, illetve tagjaik – a sokak számára talán kizárólag „belsőnek” – tűnő életüket.

Mindez megerősíti azt az – evangelizáció legtágabb értelmével kapcsolatosan megfogalmazott – meghatározást, miszerint az evangelizáció az evangélium hirdetése és tanúsítása az egyház részéről mindazon keresztül, amit tesz, mond és ami.⁶⁵ Ebből kifolyólag – lényegét tekintve – az egyház életének minden megnyilvánulása, amelyet hitelességre törekedve él meg, alkalmas lehet arra, hogy másokat elindítson a hit útján. Ez – az említett kutatás alapján – különösképpen azokra a tapasztalatokra érvényes, amelyekben a személy-személy kapcsolat minősége (hívó és nemhívó, valamint hívó és hívó között, mint példa, modell) központi jelentőségű.

3.3.2. *Megélt kereszténység és a meglévő hit további fejlődése*

Azok, akik a hit útján már elindulnak, és a beavató szentségek vételére készülnek (a katekumenátus folyamatában résztvevőkről van szó), valamint a beavató szentségekben már részesült hívők (akik valamilyen elmélyítő, vagy folyamatos katekézisben részesülnek) hitének elmélyítésében a keresztény életformával kapcsolatos tapasztalatok nélkülözhetetlenek. Hiszen a katekézis – természetéből adódóan – a keresztény élet egészébe vezet be, és mint ilyennek, szerves részét képezik a keresztény életforma lényeges elemeivel kapcsolatos tapasztalatok.

Ezért mindenfajta katekézis is számol ezekkel a tapasztalatokkal, beépíti őket folyamatába. Más szavakkal kifejezve: mivel az egyház mai felfogásában a katekézis alapvető feladata, hogy segítse a benne résztvevőt keresztényként élni,⁶⁶ alkalmat is kínál neki arra, hogy ennek az életformának az egyes területeit megismerje, megélje, begyakorolja, és megerősödjék bennük. A krisztusi életstílus elsajátításához ugyanis nem elegendő a róla való ismeret, tudás, hanem szükséges, hogy élő módon találkozzunk vele, életté váltsuk, és megtapasztaljuk, amiről tudunk.

64 Vö. FERENCZ Z. – KESZELI S. – KOVÁCS-KRASSÓI A., *I.m.* 171-172, 174-175. o.

65 Vö. ALBERICH E., *La catechesi oggi. Manuale di catechetica fondamentale*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 2001, 66-69; *Katekézis Általános Direktórium*a 44-49. pont

66 *Magyar Kateketikai Direktórium*, 1.2., *Katekézis Általános Direktórium*a, 67. pont

A soronkövetkező felosztás és csoportosítás előtt azonban egy lényeges tényre és meggyőződésre szeretném a figyelmet felhívni. Az alábbi (nevelő erővel rendelkező) tapasztalatok sikerének fontos előfeltétele, hogy az a keresztény közösség, amelynek ölén történnek ezek, a maga egészében tanúságtételre és hiteles életre törekedjék. A Katekézis Általános Direktóriuma a következőképpen ír erről:

„[...] a keresztény közösség önmagában egy élő katekézis. Pusztán létével hirdeti, ünnepeket cselekszik, és a katekézisnek mindig eleven és nélkülözhetetlen helye marad.”⁶⁷

Egy másik helyen pedig:

„A kateketikai pedagógia oly mértékben hatékony, amennyiben a keresztény közösség konkrét és jó példát ad az egyes hívők életéhez. [...] a közösség a hívő tanúságtétel látható helye [...]”⁶⁸

Egyszóval a célzottan nevelő hatású tapasztalatok nem pótolhatják a közösség egészének tanúságtételéből adódó, hitformáló erőt.⁶⁹ A kettő (vagyis egyrészt az, hogy a keresztény élet minden elemét mások – mint közösség – megélik körülöttünk, másrészt az, hogy ezeket az elemeket mi magunk is átéljük, bennük vagyunk, megtapasztaljuk) együtt lehet igazán gyümölcsöző.

A következőkben a katekézissel kapcsolatos, célzottan nevelő hatású tapasztalatokat a négy egyházi alapfunkció szerint tárgyalom. Ezek a diakonia (szolgálat), koinonia (közösség), martyria (tanúságtétel) és a liturgia (ünneplés). A katekézis – természetéből adódóan – mind a négy egyházi alapfunkció megélésére nevel,⁷⁰ így a katekézisen belüli nevelésnek szerves részei az alapfunkciókkal kapcsolatos tapasztalatok.

Ebben a csoportosításban a tapasztalatok felsorolására, illetve leírására szorítkozom, és nem térek ki a konkrét nevelési kérdésekre, ezek tárgyalása ugyanis tágabb kereteket igényelne.

3.3.2.1. Diakoniára nevelő tapasztalatok

A diakoniában az egyház az evangélium szelleméből táplálkozó, tevékeny, szolgáló szeretettel fordul minden ember felé. Ez a szeretet megmutatkozik úgy a személyes oda-

67 Katekézis Általános Direktóriuma, 141. pont

68 Katekézis Általános Direktóriuma 158. pont

69 Vö. még Magyar Kateketikai Direktórium, 4.1.

70 Vö. Katekézis Általános Direktóriuma, 85-86. pont

fordulásban, ember-ember közötti segítségben, mint a társadalom kritikus, építő jellegű átalakítására való törekvésben.⁷¹

A katekézisben egyrészt az új ismereteken, másrészt a tapasztalaton keresztül van lehetőségünk másokat a diakonia megélésére nevelni. A tapasztalatok közül a következő, főbb nevelési lehetőségeket említem:

– *Motiváló és a kritikai érzék felélesztését segítő tapasztalatok.* Ezek olyan tapasztalatok, amelyeknek köszönhetően a katekézis résztvevőiben felébredhet a vágy mások önzetlen szolgálatára. Ezek nemritkán provokatív találkozások, amelyek kibillentenek eddigi, másokhoz fűződő viszonyunkból, és megnyitnak az önzetlenség felé.

Ilyen tapasztalatok lehetnek pl. találkozások hitüket következetesen élő emberekkel, akik mindennapjaikban tanúságot tesznek önzetlenségükről, mások iránti karitatív, vagy társadalmi elköteleződésükről. Bennük felismerhetővé válik, hogy lehetséges örömmel másokért élni, és hogy az ilyenfajta jelenlét az ember közvetlen környezete számára is sok gyümölcsöt terem (amely nemritkán már magán az egyszeri találkozáson is érzékelhető).

Ilyen tapasztalatok lehetnek továbbá azok, amelyek során az ember szembesül az erkölcsi igazságtalanság különböző formáival. Ezek az ember igazságérzetét, ezen keresztül erkölcsi érzékét „provokálják”. Avval, hogy a katekézis résztvevőit ártatlanok igazságtalan halálának, bebörtönzésének, kisémmizésének ténye, híre elé állítjuk (cikkek, képek, dokumentumfilmek, igényes játékfilmek stb. segítségével), és ezekről az eseményekről beszélgetünk velük, csoportos vitát kezdeményezünk, erkölcsi érzékükre apellálunk, azt ébresztjük fel és finomítjuk.⁷²

– *Hivatásokkal, különböző szolgálatokkal kapcsolatos tapasztalatok.* Különösen a serdülők, fiatalok és felnőttek katekézisében van jelentős szerepe azoknak a diakoniával kapcsolatos tapasztalatoknak, amelyek során a résztvevők valamely egyházi, vagy társadalmi hivatásba, illetve szolgálatba „kóstolnak bele”. Ezekben az alkalmi, vagy rendszeres, rövidebb, esetleg hosszabb időtartamot felölelő tapasztalatokban az ember találkozhat avval, hogy – kipróbálva ezt, vagy azt a szolgálatot – mit is jelent „belülről megélve” a tevékenység másokért. Ezek segítséget nyújthatnak továbbá abban, hogy ki-ki felsimerve vonzódását – vagy éppen ennek ellenkezőjét – valamely szolgálat, hivatás iránt, tisztábban lássa egyéni útkeresésének további lépéseit.⁷³

E tapasztalat-csoport részét képezik az ún. *tágabb társadalmi és politikai elköteleződéssel kapcsolatos tapasztalatok.* Az egyház szociális tanítására alapozva a katekézisben

71 Vö. ALBERICH E., „Catechesi, diaconia e impegno nella società”, in: ISTITUTO DI CATECHETICA, FACOLTÀ DI SCIENZE DELL'EDUCAZIONE, UNIVERSITÀ PONTIFICIA SALESIANA, *I.m.*, 128-134. o.

72 Vö. CENTRO SALESIANO PASTORALE GIOVANILE, *I.m.*, 115-116. o.

73 Vö. *Katekézis Általános Direktórium*a, 86, 185. pont

– elsősorban a serdülőkortól felfelé – fontos nevelni a szélesebb társadalmi fórumokon történő tevékeny keresztény jelenlétre. A tapasztalatokat illető lehetőségek tárháza e téren szinte korlátlan. Gondolhatunk itt pl. a teremtett világ védelmével kapcsolatos kezdeményezésekre,⁷⁴ vagy a társadalom békés átalakítását célzó szervezetek sokrétű tevékenységére.⁷⁵ A katekézissorán alkalmat teremthetünk arra, hogy a katekézis résztvevői megismerkedjenek, illetve bekapcsolódjanak ilyen szervezetek munkájába, alkalmilag, vagy rendszeresen részt vegyenek programjaik szervezésében és lebonyolításában.

– *A tervszerűen végzett diakonia megtapasztalása.* A katekézis egyik feladata a diakóniával kapcsolatban, hogy neveljen a tudatos, közösségi, tervszerű diakonia-végzésre. Ennek legkézenfekvőbb tere az adott élettér, ahol a katekézis résztvevői élnek, lépései pedig a következők:

1. a saját élettér, társadalmi környezet megismerése és kritikus elemzése (pozitív, azaz ember- és közösségkiteljesítő, valamint negatív, romboló jelenségeinek felismerése; mindez az egyház szociális tanításának fényében);
2. a jelenségek értelmezése, vagyis a gyökerüknél lévő okok lehetőség szerinti azonosítása, és az ezekből adódó feladatok megfogalmazása;
3. a feladatok fontosságának megállapítása, és azok csoportosítása alapján a megvalósítandó célok megfogalmazása;
4. a célok megvalósulásához elvezető stratégia, és ezen belül a konkrét teendők megfogalmazása.

A tervszerű diakonális szolgálatnak a végzése a fiatal- és felnőtt korosztály esetében valósulhat meg legteljesebben. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lehetne ugyanezt a folyamatot a gyermekkorosztály tagjaival is – természetesen az ő szintjükön – végigjárni. Ez vonatkozhat pl. valamilyen inségben szenvedők felkutatására, és egyszerű módon történő segítésére (pl. ajándékkészítéssel, ünnepi műsor összeállításával, gyűjtéssel, látogatással stb.). Ezek a kezdeményezések is elültethetik a gyermekekben úgy a szolgálat örömét, mint annak tudatát, hogy ezeket a szolgálatokat az „itt és most” élő emberek javára tették.⁷⁶

3.3.2.2. *Koinoniára nevelő tapasztalatok*

A koinonia az egyház azon feladata, amelyben az Istennel megélt közösségből merítve

74 Vö. *Felelősségünk a teremtett világért. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a teremtett világ védelméről*, Szent István Társulat, Budapest, 2008, 163-166

75 Vö. JELFS M., *Techniche di animazione per la coesione nel gruppo e un'azione sociale non-violenta*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1995, 11-14. o.

76 Vö. ALBERICH E., *La catechesi della Chiesa*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1995, 175. o.

– minden emberrel kapcsolatban – megéli az evangéliumi stílusú testvéri közösséget.⁷⁷

A katekézis erre az egyházi alapfunkcióra az alábbi fő tapasztalatokon keresztül nevel:

– *A bensőséges imaélettel kapcsolatos tapasztalatok.* Ahogyan a koinonia meghatározásában is szerepelt, az embertárssal megélt közösség alapja a bensőséges istenkapcsolat. Ezért a katekézis keretében alapvető jelentősége van az imádság különböző formái megtapasztalásának, mint különféle utaknak az Istennel való kommunikálásban. Egészen konkrétan az imaéletre neveléssel kapcsolatos, és ezen belül a hagyományosan „imaiskoláknak” nevezett, sokszínű kezdeményezésekről van szó, amelyek bevezetnek az imádság megélésébe, lehetőségeibe, megtapasztaltatják ezen utak szépségét és nehézségeit, és segítenek az egyéni, személyreszabott imaélet kialakításában éppúgy, mint a közösségi imádságokon történő értő, motivált és elmélyült részvételben.⁷⁸

– *A társas erények elsajátításával kapcsolatos tapasztalatok.* A hiteles közösségi élet egyik alapfeltétele, hogy a közösség tagjai egyre teljesebben élék a nélkülözhetlen társas erényeket. Ezek pl. az önkifejezés képessége, az őszinteség, a tisztelet, az ön- és társ elfogadás képessége, a nyitottság, a kompromisszumkészség, az együttműködési készség, képesség a lemondásra, konfliktusmegoldó képesség stb..⁷⁹

Ezek kivétel nélkül mind olyan emberi vonások, amelyek elsősorban a személyesen átélt tapasztalatokon keresztül fejlődnek. Egy közösség életének természetes eseményei (közös beszélgetések, viták, ünnepek, együtt felvállalt szolgálatok) mind alkalmat teremtenek ezen erények fejlődésére. Ugyanakkor mindemellett számos olyan közösségi gyakorlat és játék is létezik, amelyekkel tudatosan segíthetjük a tagok ezirányú kibontakozását. Gondolhatunk pl. az ön- és társismereti, kommunikációs, bizalomerősítő, együttműködést igénylő gyakorlatokra.⁸⁰

77 Vö. *Magyar Kateketikai Direktórium*, 2.2.2.

78 Vö. *Katekézis Általános Direktóriuma*, 80-81. pont. Az imaéletre neveléssel kapcsolatban ld. pl. az alábbi, gyakorlatias kiadványokat DE MELLO A., *Úton Isten felé. A test és lélek gyakorlatai*, Kecskemét, Korda, 2004.; KORHERR E. J., *Hogyan tanítsunk imádkozni? Hogyan tanuljunk imádkozni?*, Budapest, Jel, 1998.; JÁLICS F., *Tanuljunk imádkozni*, Kecskemét, Korda, 1998.; GASPARINO A., *Uram, taníts meg imádkozni. Bevezetés az imádságos életbe*, Don Bosco, Budapest, 2000.; KNOWLES A., *Az ima felfedezése*, Novi Sad, Agapé, 1996.; TORKINGTON D., *Hogyan imádkozzunk? Gyakorlati útmutató az imaélethez*, Szeged, Agapé, 2006.

79 Vö. *Katekézis Általános Direktóriuma*, 86. pont

80 Ilyen jellegű gyakorlatokat számos magyar nyelvű kiadvány is tartalmaz, amelyek a katekézis keretében is haszonnal alkalmazhatók. Ld. pl. HAJAS Zs., *Kommunikációs gyakorlatok középiskolásoknak*, PEDELLUS Kiadó, Debrecen, 1998.; GÖNCZI K., *Önismereti játékok gyűjteménye 2.*, PEDELLUS Kiadó, Debrecen, 2003.; GÖNCZI K. – VARGA I. – PINTÉR I., *Önismereti játékok gyűjteménye*, PEDELLUS Kiadó, Debrecen, 1999.; PINCZÉSNE DR. PALÁSTHY I., *Önismereti tükör*, PEDELLUS Kiadó, Debrecen; MEWALDT A. – GAILIUS Ž., *Ifjúsági csoportvezetők gyakorlati kézikönyve*, Nagyító Alapítvány, 2005.; Nagyító. *Középiskolások iskolán kívüli képzése*, Nagyító Alapítvány, Szeged, 2003.

– *A szűkebb és a tágabb közösség életébe történő tevékeny bekapcsolódást elősegítő tapasztalatok.* A katekézis egyik alapvető célja, hogy résztvevői tevékenyen beilleszkedjenek kisközösségük, illetve plébániai közösségük életébe, azoknak tudatosan és belülről motivált, felelős tagjaivá váljanak.⁸¹ Ezt a beilleszkedést sokféle tapasztalat segítségével mozdíthatjuk elő. Így pl. olyan beszélgetésekkel, amelyek keretében a személyes tapasztalatok, egyéni meglátások, személyes hit megosztása történik; olyan apróbb, vagy nagyobb horderejű feladatok elvégzésére való megkéréssel, amelyekben a közösség tagjai személyes adottságaikat, képességeiket mások javára kamatoztatják.

Ez utóbbiak vonatkozhatnak egyrészt a közösség belső életének elősegítésére (pl. megkérjük az egyik közösségi tagot, hogy a katekézis-foglalkozás, vagy egyéb csoportos alkalom valamelyik elemét ő vezesse le, amely lehet az imádság, az ének, a játék, a megosztás stb.), illetve vonatkozhat a tágabb keresztény közösség életében (pl. plébánia) történő tevékeny szerepvállalásra is. A lehetőségek tárháza itt is szinte korlátlan.⁸²

3.3.2.3. *Martyriára nevelő tapasztalatok*

A martyria az egyház tanúságtevő alapfunkciója: szóban és tettekben hirdeti az örömhírt.⁸³

Többféle tapasztalat is hozzájárulhat ahhoz, hogy a katekézis résztvevői képessé váljanak erre a szavakkal és tettekkel, valamint ezek egységével történő tanúságtételre.

– *Tapasztalatok, amelyek segítenek megtanulni hittel értelmezni a mindennapokat.* A katekézis feladatai közé tartozik, hogy a benne résztvevőket elsegítse egy olyan (hit-beli) látásmódra, amelynek köszönhetően az evangélium szűrőjén keresztül, azaz a hit fényében tekintik és értelmezik saját életüket.

Ezt a látásmódot elősegíthetik olyan tapasztalatok, amelyek során a katekézis résztvevői találkoznak (lelkinapon, lelkigyakorlaton, evangelizációs alkalmon, akár élőben, akár filmen keresztül) olyan hívőkkel, akik hitelesen tudnak beszámolni erről a látásmódról, evvel kapcsolatos tapasztalataikról, és arról, mi segítette őket ennek elsajátításában.

Ide sorolhatóak továbbá azok a tapasztalatok is, amelyek a bibliai hívők hitével történő találkozásról szólnak.⁸⁴ Erről szól e tanulmány utolsó egysége is.

– *A megélt hittapasztalat megosztását elősegítő tapasztalatok.* A szóbeli tanúságtétel egyik alapfeltétele, hogy az ember képes legyen érthetően beszélni Istennel megélt ta-

81 Vö. *Magyar Kateketikai Direktórium*, 4.1.

82 Vö. *Katekézis Általános Direktóriuma*, 83., 86., 261-264. pontok; *Magyar Kateketikai Direktórium*, 4.1.2., 6.2.

83 Vö. *Magyar Kateketikai Direktórium*, 2.2.2.

84 Vö. *Katekézis Általános Direktóriuma*, 144., 152. pontok

paszlatáról, hitéről.⁸⁵ Ezt kétféle tapasztalat mozdíthatja elő. Egyrészt azok, amelyek során az ember mások szóbeli tanúságtételét, személyesen megélt hitük megosztását hallgatja. Ennek köszönhetően a tanúságtételt hallgató ember szert tesz egy olyan szó- és kifejezőkészletre, amelynek segítségével ő is ki tudja majd fejezni saját tapasztalatait.

Másrészt azok a tapasztalatok tartoznak ide, amelyek keretében az ember maga fejezi ki hitét. Erre alkalmat teremt pl. egy lelki nap, lelkigyakorlat, vagy katekézis-foglalkozás, amikor is időt szánunk arra, hogy a résztvevők az adott témával kapcsolatos hitbeli tapasztalataikat megosszák egymással. Számos katekézis-foglalkozás-modellnek egyébként eleve szerves részét képezi a témát érintő személyes hit és megélt istentapasztalat megosztása.⁸⁶

– *Apostolkodással, evangelizációval kapcsolatos tapasztalatok.* A tanúságtétel élése akkor válik teljessé, ha az ember „kifelé”, azaz a nemhívők felé is tudja képviselni, fel tudja vállalni hitét.⁸⁷ A szervezett apostolkodásnak és evangelizációnak sokféle megvalósítási formája létezik. Lehet alkalmi, vagy rendszeres; lehet egy jól körülhatárolt menethez és koordinátákhoz kötött⁸⁸, vagy előre kevésbé meghatározott⁸⁹; időtartamát tekintve egy-, vagy néhány napos vagy akár hosszabb időn keresztül is húzódozó; helyszínét tekintve utcai, plébániai, otthoni, iskolai, valamilyen nagyobb, sok embert megmozgató programhoz kötött,⁹⁰ vagy más helyszínhez kapcsolódó; célcsoportját tekintve is nagy változatosságot mutathat: szólhat az „utca emberének”, kifejezetten a nemhívőknek, a keresőknek, vagy a hitüket valamilyen szinten gyakorlóknak.⁹¹

85 Vö. *Katekézis Általános Direktóriuma*, 152. pont

86 Számos, ilyen jellegű katekézis-foglalkozás-modell felépítésével kapcsolatban ld. KESZELI S., *Alapvető kateketika. Bevezetés a katekézis elméleti alapjaiba katekétáknak*, 121-129. o., in: http://www.theol.u-szeged.hu/fileadmin/konyvtar/keszeli/alapveto_kateketika_old.pdf

87 Vö. *Katekézis Általános Direktóriuma*, 86. pont

88 Nemzetközi és hazai szinten is ismert és gyümölcsöző, ilyen jellegű evangelizáció az ú.n. „ALPHA kurzus”. Evvel kapcsolatban ld. *Bevezetés az ALPHA kurzushoz. Egy lehetőség, hogy felfedezd az élet értelmét*, Alpha Alapítvány, Budapest, [é.n.]; GUMBEL N., *Hogyan tartsunk Alpha kurzust? Add tovább!*, Alpha Keresztény Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2004., illetve az alapítvány egyéb, Alpha kurzussal kapcsolatos kiadványait.

89 Az ilyen jellegű evangelizáció egy sajátos, mélyen evangéliumi szemléletét, teológiai és gyakorlati alapelveit mutatja be PETITCLERC J.-M., *Beszéljünk a gyermekeknek Istenről*, Don Bosco Kiadó, Budapest, 1999. c. könyve. Ld. még evvel a témával kapcsolatban: PETERSEN J., *Az evangelizálás, mint életstílus*, KIA, Budapest, 2000.

90 Mint pl. a Sziget-fesztivál, vagy a Szegedi Ifjúsági Napok.

91 Vö. GEVAERT J., *Prima evangelizzazione*, 8-11. o.; CAVALLOTTO G., „Catechesi missionaria”, in: PONTIFICIA UNIVERSITÀ URBANIANA, *Dizionario di missiologia*, EDB, 1993, 81-87. o.

3.3.2.4. Liturgiára nevelő tapasztalatok

A liturgia az egyház azon alapfunkciója, amelyben megünnepli Isten ajándékait, és amely a megszentelődés, imádás, hálaadás és kérés kitüntetett ideje.⁹²

A liturgiára nevelő, katekézissel kapcsolatban lévő, főbb tapasztalatok az alábbi csoportokba sorolhatók:

– *A liturgikus részvételt előkészítő, alapvető emberi tapasztalatok.* A liturgikus ünneplések szerves részét képezik azok az alapvető gesztusok és tettek, amelyek a mindennapi társas kapcsolatainkat jellemzik. Ha ezeket éljük – és hitelesen éljük – a hétköznapiakban, akkor ez jó alapot biztosít ahhoz, hogy értsük, és megfelelő módon átéljük a liturgikus ünneplés egyes mozzanatait.

Nevelőként, szülőként, lelkipásztorként, vagy katekétaként tudatosan is tehetünk azért, hogy az ezen gesztusokkal, tettekkel kapcsolatos tapasztalatok kialakuljanak, és megerősödjenek. Egészen konkrétan a következő gesztusokról és cselekvésekről van szó: köszöntés, dicséret, hála, köszönet, megbocsátás és bocsánatkérés, kibékülés, közösségi lét és egymásra figyelés, elköteleződés stb.⁹³ Játékok, kommunikációs, együttműködést segítő, ön- és társismereti gyakorlatok segítségével is előmozdíthatjuk ezen gesztusok gyökerénél lévő értékek bensővé tételét.⁹⁴

– *A bensőséges imaérettel kapcsolatos tapasztalatok.* Ahogyan a koinonia, úgy a liturgia megélésének is alapvető feltétele, hogy a rajta résztvevő élő istenkapcsolattal rendelkezzen. Ezért minden tapasztalat, amely ebben segít, egyben a liturgikus események mélyebb átélését is előmozdítja.

– *Az ünnepléssel, mint közeggel kapcsolatos tapasztalatok.* A liturgikus ünneplés (különös tekintettel a szentmise, igeliturgia, istentisztelet), abból adódóan, hogy ünnep, sajátos légkörbe vonja be résztvevőit. E légkör kialakításában több tényező is szerepet játszik, amelyek a legtöbb ünnepnek lényeges vonásai: a dekoráció, az ünnep során alkalmazott szimbólumok (tárgyak, ruhák, színek, gesztusok), a meghívás, a fogadtatás, az ének, a közös étkezés stb.. Mindezek miatt minden olyan, ünnepléssel kapcsolatos tapasztalat, amelyben ezek az elemek (vagy közülük több is) jelen vannak, egyben a liturgikus ünneplésben történő otthonos részvételt is megalapozzák.⁹⁵

92 Vö. *Magyar Kateketikai Direktórium*, 8. rész bevezetője

93 Vö. FOGASSY J., „Vegyétek és egyétek”, Szent István Társulat, Budapest, 2005, 89-94. o.; MORANTE G., „Catechesi e liturgia”, in: ISTITUTO DI CATECHETICA, FACOLTÀ DI SCIENZE DELL'EDUCAZIONE, UNIVERSITÀ PONTIFICIA SALESIANA, *I.m.*, 118-128. o.

94 Ezekkel kapcsolatban ld. a koinoniánál lábjegyzetben említett irodalmi ajánlásokat.

95 Vö. MORANTE G., „Catechesi e liturgia”, 126. o.

– *Liturgikus ének/zenei tapasztalatok.* A liturgiától, mint imádságtól elválaszthatatlan a zene és az ének.⁹⁶ Számos ének/zenei tapasztalat segítheti a liturgiába való imádságos bekapcsolódást. Legkézenfekvőbb módon a liturgiákon énekelt énekek megtanulása és éneklése (imaalkalmakon, lelkigyakorlatokon, katekézis-foglalkozásokon stb.). De ezek mellett a különös zenei és lelki értékkel rendelkező alkotások hallgatása (pl. imaóra, szentségimádás során), illetve az énekek zenés kísérése, amikor maguk a katekézis résztvevői ragadnak hangszert, és teszik még előbbé az énekes imádságot.

– *Találkozás a liturgikus szimbólumokkal.* Ahhoz, hogy valaki ténylegesen be tudjon kapcsolódni a liturgikus ünneplésbe, elengedhetetlen, hogy ismerje annak nyelvezetét, különös tekintettel a benne használt szimbólumokra. A szimbólumokról tanulni nem csak könyvből lehet, hanem a tapasztalaton keresztül is, élő és megérintő módon. Ennek néhány lehetséges módja pl. az adott szimbólummal kapcsolatos, szöveggel is kísért képmeditáció; a szimbólum jelentőségét a középpontba állító művészeti alkotás szemlélése és elemzése; rítusok, paraliturgikus alkalmak, amelyek keretében valamely liturgikus szimbólum jelentése kerül előtérbe; magának a szimbólumnak a szemlélése, a vele kapcsolatos természetes jelentések, sajátosságok összegyűjtése (pl. a víz életet, megtisztít, hűsít, nyugtat, hatalmas erő rejlik benne, átöleli az útjába kerülő akadályokat stb.), majd ezt követően mint keresztény szimbólum megismerése pl. az előbb említett mód valamelyikével.⁹⁷

– *A szimbolikus kifejezésmód gyakorlásával kapcsolatos tapasztalatok.* A liturgia nem csak „kínálja” a résztvevők számára a szimbólumokat, hanem azt is igényli, hogy ők maguk is szimbólumok használatán keresztül fejezzék ki hitbeli meggyőződésüket.⁹⁸ Ennél fogva minden olyan tapasztalat, amely a benne résztvevőket arra sarkallja, hogy mozdulatok, gesztusok, képek, színek, alakzatok stb. segítségével fejezzék ki magukat, hozzájárul az ember szimbólumokban történő gondolkodásának mélyüléséhez, így a mélyebb és értő liturgikus részvételhez. Ezt különösen jól segítik a különböző, non-verbális kommunikációs, ön- és társismereti gyakorlatok.

3.4. Találkozás a bibliai hívők (vallási) tapasztalatával

A katekézis során történő hitbeli fejlődés legalapvetőbb viszonyítási pontját képezi a bibliai hívők (kitüntetett módon Jézus Krisztus, pátriárkák, próféták, szent emberek, apostolok, tanítványok, az első keresztény közösségek stb.) vallási tapasztalata. Ebből

96 Vö. *Magyar Kateketikai Direktórium*, 8.6.

97 Vö. MORANTE G., „Catechesi e liturgia”, 124. o.

98 Vö. Uo.

adódik a Szentírás elsődleges szerepe a katekézis minden más forrásához képest.⁹⁹ Alapvetően (de nem kizárólagosan) tehát a katekézis a Szentírára támaszkodva segíti elő a keresztény vallási tapasztalat létrejöttét, ugyanakkor a többi forrást is használja, hogy azok segítségével a szentírási tapasztalatok jobb megértését, értelmezését, és aktuális megélését tegye lehetővé.¹⁰⁰

3.4.1. Tapasztalatok a Szentírásban

A Szentírásban megkülönböztethetünk háromféle tapasztalat-csoportot, amelyek mindegyikének jelentős szerepe van a katekézisben.¹⁰¹

– *Az alapvető létkérdésekkel összefüggő tapasztalatok.* Mind az ó-, mind pedig az újszövetségi Szentírás felveti azokat a legalapvetőbb kérdéseket, amelyek az emberi élet értelmével és végső sikerével (vagy éppen értelmetlenségével és sikertelenségével) kapcsolatosak. Ezeket a kérdéseket maguk az élet eseményeivel kapcsolatos tapasztalatok hozzák felszínre. Gondolhatunk itt pl. a bölcsességi irodalom könyveire, Jézus tanításának egyes elemeire, valamint az apostoli levelek néhány kitüntetett szakaszára (halálról és feltámadásról, a szenvedés értelméről, az igazságosságról, a szabadságról, az élet értelméről stb.).

Jézus Krisztus élete, és annak főbb mozzanatai, végső soron pedig halála és feltámadása volt az, amelyben Isten kinyilatkoztatta, milyen választ kínál mindnyájunknak ezekre a kérdésekre, és mit tehetünk mi azért, hogy erre az Isten által felkínál üdvösségre megfelelően válaszoljunk.

– *A megélt kereszténységgel kapcsolatos tapasztalatok.* Az újszövetségi Szentírásban olvashatunk arról, hogyan élték meg kapcsolatukat az apostolok Jézussal, illetve arról is, hogyan éltek az első keresztény közösségek, és hogyan váltották életre a krisztusi szemléletet. Az evangéliumok mellett az Apostolok Cselekedetei az, amelyben mindezekre a kérdésekre árnyalt választ kaphatunk.

– *Isten üdvözítő tettének megtapasztalása.* A Szentírás középpontjában Isten minket üdvözítő szándéka, és az ezt megvalósító tette áll: Isten Jézus Krisztus személyében egészen közvetlen módon belép az ember történelmébe, hogy felkínálja számára az örök

99 Vö. *Dei Verbum*, 21. pont; *Magyar Kateketikai Direktórium*, 1.3.1.; *Katekézis Általános Direktóriuma*, 153. pont

100 A katekézis egyéb forrásai között megtaláljuk a Szenthagyományt, amely szintén a katekézis alapvető viszonyítási pontja. Ez magában foglalja a liturgiát, a hatalmas patrisztikus örökséget, az egyház történelmét és annak tanulságait, szentek és lelki írók ránk hagyott gazdagságát. A katekézis forrásai között találjuk még az egyházi tanítóhivatalnak a hit örökségével kapcsolatos értelmezéseit és iránymutatásait. Vö. ALBERICH E., *La catechesi della Chiesa*, 87-88. o. Ld. még *Magyar Kateketikai Direktórium*, 1.3.

101 Vö. GEVAERT J., „Esperienza”, 366-367. o.

élet lehetőségét. Az apostolok ennek az eseménynek tanúi és egyben első és leghitelesebb értelmezői, valamint továbbadói is voltak. A későbbi korok embere úgy tud találkozni evvel a „belépés-tapasztalattal”, mint alapító tapasztalattal, hogy megismerkedik az elsődleges tanúk elbeszélésével, amelyek ezt az eseményt, és annak értelmezését is közlik.

Kétségtelen, hogy ebben az esetben számunkra egy közvetett tapasztalatról van szó, amely – lényegét tekintve – találkozás más személyek közvetlen tapasztalatával. Ugyanakkor ez kínálkozik e téren az egyetlen járható útnak, lévén, hogy Jézus Krisztus időben akkor élt és járt köztünk.

Mindhárom típusú tapasztalat a katekézisben normatív jelentőségű, azaz viszonyítási pontként szolgál, kritikai értékkel rendelkezik minden idők keresztyéne, és közösségeik számára, hiszen bennük kézzelfoghatóvá válik az első krisztuskövetők hitbéli tapasztalata, amely számunkra is, mint ideál és mérce jelenik meg.

3.4.2. *A szentírási tapasztalatok és a katekézis*

E tanulmány első pontjában, a fogalmi tisztázások során szó volt arról, hogy keresztyén vallási tapasztalat akkor jön létre, ha a hívő saját vallási tapasztalatát összeveti a kinyilatkoztatás forrásaiban feltárulkozó vallási tapasztalattal, mint viszonyítási ponttal, ideállal, normával, és ennek alapján, ehhez igazodva fejlődik tovább.

A katekézis feladata, hogy megteremtse a feltételeket e találkozás létrejöttéhez. Ennek érdekében három fő lépés megtételét mozdítja elő. Egyrészt segíti a benne résztvevőket – személyes tapasztalataik mélyére nézve – annak tudatosításában, mi is az, amit az adott kérdéssel kapcsolatban ők maguk megélnék, megéltek, mivel és hogyan találkoznak ennek során, hogyan értelmezik ők ezeket a tapasztalatokat. Ebben a mozzanatban lényeges, hogy a katekéta otthonosan mozogjon a kérdés művészetében, és ügyesen segítsen másokat saját tapasztalataik mind mélyebb tudatosításában, megértésében és kifejezésében.¹⁰²

Másrészt a katekézis abban segít, hogy résztvevői feltárják és megismerjék a kinyilatkoztatás adott elemében megmutatkozó vallási tapasztalat vonásait (miről és milyen tapasztalata volt annak, aki megfogalmazta pl. az evangéliumban az ellenségszeretet parancsát, vagy a megbékélésre felszólító szakaszt stb.). Ennél a lépésnél nélkülözhetetlen, hogy korrekt egzegézist alkalmazzunk, és a szöveg hiteles üzenetének megfelelően vilá-

102 Vö. TRENTI Z., „L'educatore alla fede. Presupposti alla professionalità del catechista”, in: Istituto di Catechetica Facoltà di Scienze dell'Educazione Università Pontificia Salesiana, BISSOLI C. – GEVAERT J. (Szerk.), *La formazione dei catechisti. Problemi di oggi per la catechesi di domani*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1998, 94-115. o. Ez a tapasztalattudatosítás ma nem ritkán komoly nehézségekbe ütközhet, mert a mai kulturális és társadalmi közeg, amelyben élünk, sokszor a pillanatnak élés hozzáállását diktálja, amely nem kedvez a reflexív, visszatekintő vagy a megélt valóság mélyebb rétegeit kutató magatartás kialakulásának.

gítsunk rá arra, melyek a közös pontok a bibliai hívők és a mi tapasztalatunk között.¹⁰³

Harmadrészt a katekézis alkalmat teremt arra is, hogy a benne résztvevő – összevetve az előző két mozzanatot – felismerje hitbeli fejlődésének (amely nem más, mint a hite-

les istenkapcsolatnak az élet még nagyobb részére történő kiterjesztése) következő lépését.¹⁰⁴

Értelemszerűen ahhoz, hogy ez a – kinyilatkoztatással történő átalakító találkozás – létrejöhessen, nélkülözhetetlen előfeltétel, hogy az ember rendelkezzen vallási tapasztalattal (legyen tapasztalata arról, hogy Isten jelen van az életében), másrészről fontos legyen számára, hogy hitét, szemléletét, életét az evangélium fényében értelmezze és alakítsa tovább, valamint képes legyen meglévő hittapasztalatának a kinyilatkoztatásban megmutatkozó hittel való összevetésére.¹⁰⁵

Ez tehát az a három fő mozzanat, amelynek keretében a katekézis forrásaiból – elsődlegesen is a Szentírásból – föltároló istentapasztalat életalakító módon jelenik meg a hívő számára.

3.4.3. Néhány módszertani vonatkozás

A katekézis-foglalkozások során többféle módon is elősegíthetjük, hogy a résztvevők éltető és átalakító módon találkozzanak az említett szentírási tapasztalatokkal úgy, hogy ez valódi keresztény vallási tapasztalathoz vezessen.

Az alábbiakban három módszertani kérdést tárgyalok. Az első az adott, tapasztalattal összefüggő téma feldolgozását szolgáló didaktikai egység felépítésére vonatkozik, a második és a harmadik pedig a didaktikai egység egészébe illeszthető két konkrétabb eljárásról, amelyekben a tapasztalat szintén központi szerepet játszik, és amelyek – sokak meggyőződése szerint – ma különösen időszerűek és gyümölcsözőek lehetnek minden korosztály keresztény nevelésében.

3.4.3.1. Didaktikai lépéssor

Az előző (3.4.2.) pontban felvázolt, a keresztény vallási tapasztalat létrejöttét elősegítő feladatokat egy téma feldolgozását szolgáló didaktikai egységen belül többféle úton is megvalósíthatjuk. Az alábbiakban evvel a megvalósítással kapcsolatban jelzek

103 Vö. *Magyar Kateketikai Direktórium*, 7.3.2.

104 Vö. MORANTE G., *Elementi di metodologia catechetica*, UPS, Roma, 1998, 41. o.; ALBERICH E., „Identità e dimensioni fondamentali della catechesi”, in: ISTITUTO DI CATECHETICA, FACOLTÀ DI SCIENZE DELL'EDUCAZIONE, UNIVERSITÀ PONTIFICIA SALESIANA, *I.m.*, 80-95. o.

105 Vö. ALBERICH E., *La catechesi della Chiesa*, 81-87. o.

néhány lehetséges lépést, amelyek az adott didaktikai egység egyes fő elemeinek is megfelelhetnek.¹⁰⁶

– *A személyes tapasztalat tudatosítása.* Az egyik leglényegesebb lépés a témával kapcsolatos, személyes tapasztalatok tudatosítása, azaz felidézése, és mélyebb megértése annak, hogy mivel is találkozott az ember abban a konkrét tapasztalatban, hogyan élte meg azt, hogyan hatott rá, és hogyan értelmezte.

Ez a mozzanat többféle módon is történhet, attól függően, hogy milyen téma áll a figyelem középpontjában, illetve, hogy mi a téma feldolgozásának kiindulópontja. Ezek függvényében három – egymást alkalmasint részben átfedő – megvalósulási lehetőséget jelzek:

1. *Kiindulás egy alapvető, egzisztenciális kérdést érintő tapasztalattól.* Egy olyan tapasztalat a kiindulási pont, amely a legalapvetőbb létkérdések egyikével kapcsolatos, mint pl. a halállal, szenvedéssel, igazságtalansággal, vagy éppen az újjászületéssel, felszabadulással, igazságossággal stb. Az ilyen jellegű személyes tapasztalatok mélyére nézve nyilvánvalóvá válhat, hogy ezek a keresztény hit szempontjából a legalapvetőbb, legmélyebb létkérdésekre vonatkoznak. Ezen tapasztalatok felidézése és tudatosítása egyértelművé teszi a résztvevők számára, hogy mindaz, amit magukban hordanak mint kérdést, kételyt, szorongást, vagy örömet és reményt ezekkel a tapasztalatokkal kapcsolatban, az közös mindazon emberekkel, akiknek tapasztalatával megismerkednek a szentírási szakaszokon keresztül.¹⁰⁷

2. *Kiindulás a keresztény életstílus egyik lényeges vonásából.* A tapasztalatfelidézés és tudatosítás történhet olyan kérdések alapján is, amelyek a személyesen megélt keresztény életforma valamely lényeges elemével függnek össze, pl. a megbocsátással, az imádsággal, az önzetlenséggel, a testvériség megélésével stb. Legyen szó a keresztény életforma bármely eleméről, lényeges, hogy a tapasztalat feldolgozása során előkerüljön, mi módon jelent ez a konkrét személy számára istentapasztalatot, hol és hogyan találkozik benne Istennel.

3. *Kiindulás egy a kereszténységgel kapcsolatos, de a tapasztalattal összefüggő fogalomból.* Nem ritkán a katekézis témája egy fogalom, amelynek azonban van számos, tapasztalattal összefüggő vonatkozása. Ezek esetében is célszerű a résztvevőkben, a fogalommal kapcsolatban élő elképzelést és tapasztalatokat tudatosítani, mielőtt (vagy

¹⁰⁶ Itt nem térek ki arra, hogy miben is áll és miért fontos egy foglalkozás elején az összeszedettség elérése és a motiváció, illetve, hogy miként történhet a foglalkozás lezárása. Figyelmet a lépéssor fő mozzanataira irányítom.

¹⁰⁷ Vö. GEVAERT J., „Esperienza”, 367-368. o.

miután) a fogalom objektív, az egyház tanítása szerinti feldolgozása történik. Gondolhatunk ilyen fogalmakra, mint pl. egyház, szentségek, parancsolatok.¹⁰⁸

4. *Kiindulás egy szentírási szakaszból.* Abban az esetben, ha a katekézis témájának feldolgozása során egy szentírási szakaszból indulunk ki, magának a szövegnek a közös elolvasása és első – szubjektív – megközelítése teremt alkalmat arra, hogy a résztvevők tudatosítsák és kifejezzék a szöveg által felidézett tapasztalataikat. A bibliai szakasz itt tehát „generálja” a szövegben szereplő tapasztalatokhoz hasonló, személyes tapasztalatok felidézését, a mélyükre nézést, és ezek megosztását.¹⁰⁹

– *A kinyilatkoztatásban feltáruló tapasztalat megismerése és elmélyítése.* A keresztyén vallási tapasztalat létrejöttéhez elengedhetetlen – ahogyan fentebb is jeleztem –, hogy az ember találkozzon avval, hogyan jelenik meg ez a tapasztalat a kinyilatkoztatásban, hogyan élték meg azt a hitünk szempontjából „mértékadóként” tekintett emberek és közösségek. Ezzel kapcsolatban az alábbi lehetőségeket jelzem:

1. *A szentírási tapasztalatok objektív megismerése.* A legalapvetőbb lépés, hogy megvizsgáljuk, milyen tapasztalatról tesz(nek) tanúbizonyságot a témával kapcsolatos bibliai szakasz(ok). Ez tehát a szöveg(ek) mondanivalójának tárgyilagos megismerését jelenti, ahol az egyház által elfogadott értelmezésre támaszkodunk. Ebben a mozzanatban lényegét tekintve egyfajta párbeszédet alakítunk ki személyes tapasztalataink és azon szentírási szakaszok között, amelyekben ugyanez a tapasztalat, és a vele összefüggő kérdés jelenik meg. Ebben a párbeszédben meg is kapjuk a tapasztalatunkban gyökerező kérdésre a Szentírás által felkínált választ.

2. *A tapasztalat megismerése az egyház életében.* A szentírási tapasztalatok megismerése mellett számos téma esetében hasznos lehet, ha arra is fordítunk figyelmet, hogy megvizsgáljuk, hogyan élte meg az egyház közössége a múltban, és hogyan éli a jelenben az adott tapasztalatot. Gondolhatunk példaként az irgalmas samaritánusról szóló példabeszédre: hogyan élte meg ezt a példabeszédben megfogalmazott feltétel nélküli szolgálatot a korai, a középkori és a jelenben élő egyház úgy egyénileg (pl. a szentek tanúságtételében), mint közösségi szinten.

3. *A tapasztalat megismerése az egyház liturgiájában.* Az előző két mozzanatot kiegészítheti továbbá egy harmadik is, amely során az kerül a figyelem középpontjába, hogy hogyan éli meg az egyház liturgiájában az adott, Szentírásban is megjelenő tapasztalatot, hogyan van az jelen a liturgikus ünneplésben. Gondolhatunk példaként az Istennel és

108 Vö. BIEMMI E., *Accompagnare gli adulti nella fede*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1994, 86-90.; SORAVITO L., *La catechesi degli adulti*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1998, 249-265. o

109 Vö. evvel kapcsolatban pl. HECHT A., *Közös utunk a Bibliához*, Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 2000, 42-45. o.

az embertárssal történő kiengesztelődésre, a hálaadásra, önmagunk odaajándékozására, felajánlására stb..¹¹⁰

– *A személyes és a kinyilatkoztatásban feltáruló tapasztalat összevetése.* E mozzanat lényege, hogy az ember felismerje, mit is jelent a Szentírás megismert üzenete az „itt és most” élő ember, és konkrétan az ő életében. A felszínre hozott és tudatosított tapasztalatok összevetése, integrálása történik a kinyilatkoztatás üzenetével. A résztvevők tisztázzák, hogy „Mi az, amiben változásra, megterésre hív Isten az előzőekben megismertek alapján?”, „Hogyan tudom életre váltani, amit a Szentírás szavából (és az egyház életéből, és a liturgiával kapcsolatban) megismertekből, mint hívást meghallottam?”¹¹¹

Az imént összegzett három fő elem közül az első kettő fölcserélhető. Tehát kiindulhatunk a kinyilatkoztatásban megfogalmazott hittapasztalat megismeréséből és a benne történő elmélyülésből, majd ezután rátérhetünk a személyes tapasztalatok felidezésére és részleteinek tudatosítására is, nem csak úgy, ahogyan a fenti sorrend jelezte.¹¹² Ennek figyelembevételével is láthatjuk, hogy a tapasztalatok kateketikai jellegű feldolgozására ténylegesen több, járható út is kínálkozik.

3.4.3.2. Narráció

A narrációt (vagy elbeszélést) a katekézisben (és az első evangelizációban is) a következő értelemben használjuk: egy esemény, a vele összefüggő tapasztalat, és a belőle fakadó igazság konkrét, életszerű, elsősorban szavakkal történő bemutatása. Konkrétságát az adja, hogy szereplőkről, helyről, időről és cselekményről beszél, amely sajátosságok elképzelhetővé és átélhetővé teszik az elbeszélést a hallgatóság számára.¹¹³

Sok vallás, hívó közösség több évezredes „technikai eljárása” a vallásos tapasztalatot kifejező üzenet élő, magával ragadó közvetítésére a narráció. Ez a keresztyény és a zsidó közösségekre is igaz. Ezt tükrözi már maga az a tény is, hogy a Szentírás jelentős része

110 Vö. MORANTE G., *Elementi di metodologia catechetica*, 42-43. o.

111 A három fő egységből álló lépéssor a szoros értelemben vett katekézis mellett evangelizációs jellegű kezdeményezésekben is gyümölcsözően alkalmazható. Így pl. a német iskolai vallásoktatás keretében is. Ez a vallásoktatás céljait és jellegét tekintve is több szempontból eltér a nálunk, iskolai keretek között végzett „hit-tantól”. Ennek folyamatában a tantervi témák feldolgozása során a fent jelzett első két lépés megtétele annak felismerését szolgálja, hogy a mindennapi tapasztalatokra, a mindnyájunkat foglalkoztató, legfontosabb kérdésekre van válasza a keresztyény hitnek. A harmadik lépés pedig – abból adódóan, hogy a vallásoktatásnak a nem hívó fiatalok éppúgy részesei, mint a hívők és a keresők – egyszerűen a személyes szintézis megfogalmazását segíti elő (amely nem föltétlenül jelent hívő állásfoglalást). Vö. *La didattica dell'insegnamento della religione cattolica in Germania. Il „Grundlagenplan” un libro per un confronto*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1990, 219-222. o.

112 Vö. *Katekézis Általános Direktóriuma*, 150. pont

113 Vö. MORANTE G., *Elementi di metodologia catechetica*, 66-70. o.

elbeszélés (az Ószövetség kétharmada és az Újszövetség egyharmada). Ezeket a mítoszokat, történeteket, példabeszédeket hosszú időn keresztül éppen az élő elbeszélésen keresztül hagyományozták át az újabb nemzedékekre. Ezt az utat követte Jézus is, amikor példabeszédekben szólt hallgatóihoz, és ezen jártak a hittapasztalat továbbadásában az első keresztény közösségek is.

Az apostolok és az első közösségek hitbeli tapasztalatának gyümölcszeként születtek az evangéliumok. Emiatt ezeket nem egyszerűen isteni üzeneteknek tekintjük, hanem olyan üzenetnek, amely a korabeli hívők istentapasztalatát fogalmazza meg.

Az evangéliumokat vizsgálva világossá válik, hogy megfogalmazásukban az alábbi három tényező mindegyike szerepet játszott. Egyrészt a Jézussal kapcsolatos konkrét események, életének egyes mozzanatait és tanítása, a hitünk szempontjából döntő jelentőségű történelmi események. Másrészt annak a személynek a hite, aki találkozott ezekkel az eseményekkel, tanításokkal, és hívő szemmel értelmezte őket, és ezen a „személyes szűrőn” keresztül továbbította másoknak. Az evangéliumi szövegekben ott vannak írójuk hitének „nyomai”.¹¹⁴ Harmadrészt pedig azon embereknek, közösségeknek a helyzete is befolyásolta az evangéliumi szakaszok megszövegezését, akiknek azokat írták. Ez az oka annak, hogy ugyanazon lényegi üzenet többféle változatban és hangsúllyal szerepel a Szentírásban. (Például az az üzenet, hogy Jézus életét adta, hogy másoknak élete legyen, élete gazdagodjék, és ugyanerre az önjárandékozásra hívja meg tanítványait is, az Utolsó vacsorával kapcsolatos szakaszok középpontjában áll. Ennek az eseménynek azonban különböző leírásait találjuk meg a szinoptikus evangéliumokban, János evangéliumában, és az 1 Korintusi levélben attól függően, hogyan élte meg hitében Jézus példáját a szerző, és kiknek írta meg mindezt hitbeli táplálékként.)

A narráció az evangéliumok ilyen értelmű felépítését követi, amelynek köszönhetően egyfajta „hitközösséget” teremt. Mondhatjuk azt is, hogy egy jól sikerült elbeszélésben három történet – és ennek részeként három (hit)tapasztalat – találkozása történik: a (szent) szöveg írójáé, az elbeszélőé, és a hallgatóé. Ugyanis a szerző Istennel megélt tapasztalata áll az általa megfogalmazott szöveg alapjánál, ezt önti nyelvi formába. Az elbeszélő pedig akkor tudja ezt jól közvetíteni, ha – saját hittapasztalatát felülvizsgálva – magáévá teszi, átéli ezt az eredeti tapasztalatot, és fontos lesz számára, hogy másoknak is továbbadja (ahogyan azt az eredeti szöveg szerzője is tette), hogy nekik is részüik legyen benne. Végezetül a jó narrációba a hallgatóság hitbeli tapasztalata is belevonódik. Ugyanis a hallgatók számára világossá válik: személyes élet- és hittapasztalatuk (problémáik, vágyaik, reményeik stb.) valamely pontjára mutat rá az elbeszélés, megszólítja, állásfog-

114 Vö. ALBERICH E., *La catechesi oggi*, 92-93. o.

lalásra készletti, gyakorlati lépések megtételére bíztatja őket. A hármas találkozás közös alapja tehát a közös hitbeli tapasztalat.¹¹⁵

A narráció – mint hittapasztalat-közvetítés és –formálás – hatékonyságát több tényező is befolyásolja. Elsősorban az elbeszélő hitelessége, pontosabban az a létmód, amellyel megjeleníti mindazt a hitbeli tapasztalatot, amelyről másoknak tanúságot tesz szavakkal a narráció során. Emellett – és evvel szoros összefüggésben – az elbeszélő és a hallgatói között fennálló nevelői kapcsolat minősége. A pozitív, szabad és kölcsönös megbecsülésen alapuló kapcsolat felerősíti a narráció hatékonyságát.¹¹⁶ Végezetül pedig az a mód, ahogyan az elbeszélő felkészül a narrációra, és ahogyan azt megvalósítja.¹¹⁷

A narráció minden korosztálynál, illetve többféle közegben, alkalommal és résztvevő esetében is használható módszer. Alkalmazhatjuk hívők közösségében (katekézisben, lelkigyakorlaton, homíliában, családi katekézis során stb.), valamint nem hívők között is (pl. a klasszikus értelemben vett iskolai oktatásban). Ugyanis abból adódóan, hogy a narráció felvillantja a szöveg vallásos értelmét, jó kiindulásul szolgál a szöveg elemző feldolgozásához, és végső soron annak megértéséhez, hogy milyen jelentősége van a szöveg gyökerénél húzódó tapasztalatnak a hívők életében és istenkapcsolatában.¹¹⁸

3.4.3.3. Dramatikus megjelenítés

A szentírási – vagy az egyház későbbi hagyományában kialakult, de szentírási gyökerű – tapasztalatokkal történő élő találkozás egy másik, sokak által előszeretettel alkalmazott módja a drámajáték. Ez egy csoport közös, a testbeszéd adta lehetőségeket is kihasználó, – a szó legtisztább értelmében vett – játékos önkifejezése egy adott témával

115 Vö. TONELLI R., „L'educatore credente come narratore dell'evangelo”, in: BISSOLI C., *Giovani e Bibbia. Per una lettura esistenziale della Bibbia nei gruppi giovanili*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1991, 187-204. o.

116 . POLLO M., *Il gruppo come luogo di comunicazione educativa*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1996, 25-27. o.

117 A felkészülés elengedhetetlen mozzanata, hogy az elbeszélő átímadkozza az elbeszélendő szakaszt, azaz: szembesüljön a vele kapcsolatos eddigi hitével, életgyakorlatával; tanulmányozza a szöveget, és annak lényegi mondanivalóját megbízható szövegmagyarázatok segítségével; keresse azt, hogyan érintheti a szöveg a hallgatóit, hogyan kapcsolódik az ő világukhoz. Emellett pedig tudatosan gondolja át, mit és hogyan fog elmondani, hogy elbeszélése minél magával ragadóbb, életet és reményt közvetítőbb legyen. Itt fontosnak tartom megjegyezni, hogy a narrációnak, mint eljárásnak sokféle típusa létezik: a szövegnek pusztán a leglényegesebb elemeit kiemelőtől az azt szinte a felismerhetetlenségig átalakítóig. A különböző modellek leírásával és gyakorlati megvalósításukkal kapcsolatban ld. TONELLI R. – GALLO L. – POLLO M., *Narrare per aiutare a vivere. Narrazione e pastorale giovanile*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1992, 8., 9., 11. fejj.; továbbá MORANTE G., *Elementi di metodologia catechetica*, 66-70. o.

118 A narráció egy lehetséges megvalósításával kapcsolatban ld. GYÖKÖSSY E., *Hogyan tartsunk gyermekbibliaórákat? Kis módszertan*, Kálvin, Budapest, 2004.

kapcsolatban. Ez az eljárás a katekézisben leginkább a kinyilatkoztatás részét képező üzenet megismerésére, elmélyítésére és bensővé tételére alkalmas.

A drámajáték a szentírási tapasztalatokkal történő találkozás tekintetében több szempontból is előnyös eljárás. Egyrészt azért, mert igényli – mint minden tapasztalat –, hogy benne az ember személyiségének egésze részt vegyen (teste, érzései, akarata, emlékei stb.). Másrészt, mert amit a csoport tagjai eljátszanak, azt teljes egészében át is élik, így a játék lehetővé teszi, hogy annak egyes elemei, a bennük kifejeződő értékek, és üzenet mélyen személyiségükbe ivódjék, mindezekkel azonosuljanak. Hiszen a jó „eljátszás” során behelyezkednek az adott helyzetbe, ráhangolódnak az eljátszandó szereplők gondolat- és érzésvilágába, indítékaikba, részesednek azok tapasztalatából, egyszóval azonosulnak velük, így a szerzett tapasztalat és tanulságai mélyebben, tartósabban beléjük ivódnak, mintha azokat egyszerűen csak hallanák, vagy látnák. Mindezek miatt mondhatjuk, hogy a drámajáték az egyik kitüntetett eljárás, amelyikkel elősegíthetjük a keresztény vallási tapasztalat kialakulását.¹¹⁹

Európában – és ennek részeként hazánkban is – a drámapedagógiának gazdag hagyománya van, amely – hazánk esetében bizonyos mértékben – érvényes a bibliai szövegek dramatikus megjelenítésével kapcsolatban is. Ennek a gazdagságnak része többek között egyfajta módszertani sokszínűség is.¹²⁰

A gazdag módszertani paletta megléte mellett azonban elmondható, hogy a szoros értelemben vett katekézis keretében zajló, és a katekézis céljának megfelelő dramatikus megjelenítés megvalósításához néhány nélkülözhetetlen lépés hozzátartozik. Ezek mindegyikének végigjárása célravezető:¹²¹

1. a megfelelő, eljátszható szentírási szakasz (vagy az egyház későbbi hagyományából származó, a közösségek vagy szentek/példaértékű emberek életével kapcsolatos történet, élethelyzet) kiválasztása stb..
2. a szakasz megismertetése a résztvevőkkel.
3. a szöveg főbb elemeinek, vagyis az elbeszélte esemény fő lépéseinek közös feltérképezése és megbeszélése, a szöveg mélyebb mondanivalójának megismerése.
4. az elbeszélés szereplőinek mélyebb elemzése, azaz személyiségük, indítékaik,

119 Vö. MORANTE G., *Elementi di metodologia catechetica*, 70-72. o.; CIONCHI G., *Catechisti oggi. Note di catechetica, psicopedagogia e didattica per la pastorale dell'età evolutiva*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1999, 283-294. o.; BARBON G. – PAGANELLI R., *Cammino per la formazione dei catechisti*, EDB, Bologna, 1995, 213-216. o.; SERVIZIO DIOCESANO PER IL CATECUMENATO TORINO, *Formare i catechisti accompagnatori. Per l'itinerario catecumenale dei ragazzi 7-14 anni*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 2002, 107. o.

120 Vö. E. N. WARNS – H. FALLNER, *Jerikó rózsája. A bibliodráma kézikönyve*, Kálvin kiadó – Luther kiadó, Budapest, 2003, 13-15. o., G. M. MARTIN, „Bibbiodramma”, in: LANGER W., *Lavorare con la Bibbia. Manuale di lavoro biblico per catechisti e insegnanti di religione*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1994, 248-251. o.

121 Vö. CIONCHI G., *I.m.*, 288-289. o.

- reakcióik, Istenhez való viszonyuk, a történetben betöltött helyük alaposabb megértése.
5. a szereposztás és az eljátszás főbb koordinátáinak tisztázása.
 6. annak megbeszélése (a játék befejezése után), hogy a szereplők mit éltek át a megjelenítés során: mi volt új, szokatlan ebben a szerepben, hogyan érintette a konkrét résztvevőt az adott szereplővel történő azonosulás, mennyiben kívánt más hozzáállást a történetben szereplő helyzethez, mint amit eddig megélt a mindennapjaiban. Ez a visszatekintés jó alkalom arra, hogy a résztvevők beszéljenek a témával kapcsolatos személyes tapasztalataikról, és azokat összevegyék az eljátszott történetben feltáruló hívó hozzáállással.

Ezen lépéssor végigjárása tehát indokolt ahhoz, hogy a résztvevők ne csak egyszerűen eljátszák a megismert történetet, elbeszélést, hanem a játék egésze, az előkészülettől a visszatekintésig egy hitben megérintő és átformáló találkozás legyen számukra.¹²²

ZÁRÓ GONDOLATOK

Tanulmányom középpontjában az a kérdés állt, hogyan járulhatnak hozzá a különféle tapasztalatok a hit megszületését célzó első evangelizációs erőfeszítések, valamint a meglévő hit további fejlődését szolgáló katekézis gyümölcsöző megvalósításához.

Ennek érdekében a fogalmi tisztázásokat, és a tapasztalat jelentőségének tárgyalását követően a különböző tapasztalatok csoportosítására, és lényegi, gyakorlatias leírására törekedtem.

A tapasztalat-csoportok leírásának olvasása során is kezdhetett már kirajzolódni a Tisztelt Olvasóban az a lényeges, a hitnevelés mindegyik szakaszát érintő meggyőződés, miszerint legyen szó akár katekézistről, akár első evangelizációról, minden tapasztalat-típusban rejlő, személyiség- és hitformáló erőt érdemes kiaknázni mások életének és hitének kibontakozása érdekében.

Ahogy tanulmányom elején, János apostol első leveléből idézve is jeleztem, a mások hitéért végzett mindenféle szolgálat végső célja az Istennel való teljesebb, hitben megélt közösség: egy olyanfajta látás, kapcsolat, megtapasztalás, amelyre szívünk mélyén vágyunk. Ez az, ami végett nevelőként élünk a tapasztalatok nyújtotta lehetőségekkel.

Ennek a „látásnak”, azonban – amíg földi életünket járjuk –, óhatatlan vonása a homály, a nem-teljesség. Ugyanakkor remélhetünk abban, hogy a magunk hitútja során éppúgy, mint mások hitbeli segítségének gyümölcseként részünk lesz úgy megtapasztalni

¹²² A drámapedagógia katekézisben történő alkalmazásával kapcsolatban az előző két kiadvány mellett ld. még pl. Cs. Szabó S., *József köpönyegében. Hitoktatás és drámapedagógia*, Parakletos Könyvesház, 2008.

ezt a homályt és beteljesületlenséget, ahogyan erről Jean-Pierre de Caussade (1675-1751) jezsuita a „Ráhagyatkozás az isteni gondviselésre” című művében ír:¹²³

„Ha átlukasztanánk a fátylat, és ha figyelmesek lennénk és virrasztanánk, Isten szüntelenül felfedné magát számunkra, és élveznénk jelenlétét mindabban, ami velünk történik; minden dologban mondhatnánk: „Dominus est: az Úr az!” (Jn 21,7). Minden körülmények között észrevennénk, hogy ajándékot kapunk Istentől, hogy a teremtmények gyengécske eszközök, hogy semmink nem hiányozhat, és hogy Isten folyamatos törődése – amelyet irántunk mutat – arra ösztönzi, hogy azt adja, amire szükségünk van. [...]

A hit Isten tolmácsa: magyarázatai nélkül semmit nem értenénk meg abból a nyelvből, amelyet a teremtmények beszélnek, nem értenénk mást, mint a teremtmények kusza nyelvét, amely nyomorúságot és halált fejezne ki; mint egy túske, amelyről senki nem képzelné, hogy Isten szól általa. De a hit megláttatja velünk, mint Mózeszel, az isteni szeretet égő tüzét a tövisek között (Kiv 3,2). A hit megadja számunkra a kulcsot a rejtjeles nyelvhez, és képessé tesz arra, hogy felfedezzük abban a kuszaságban a mennyek országának csodáit.”

*Dr. Keszeli Sándor
főiskolai docens, GFHF*

123 CAUSSADE J-P. DE, *Abandonment to divine providence*, Image Books, Garden City, 1975, IX. [Saját fordítás]

